

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет
Кафедра вікової та педагогічної психології

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

НА ТЕМУ:

«Психологічний аналіз проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості»

Виконала: здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
II курсу, групи МП-61
спеціальності 053 «Психологія»
Семенченко (Мельник) Руслана Іванівна

Керівник: д-р психол. н., проф. Корчакова Н.В.

Рецензент: д. психол. н., проф. Токарева Н.М.

Рівне, 2021

Резюме

магістерської роботи на здобуття другого освітнього ступеня «магістр»

зі спеціальності 053 Психологія **Семенченко Р.І.** на тему:

« Психологічний аналіз проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості»

Науковий керівник – Корчакова Наталія Вікторівна.

Дипломна робота присвячена цілісному психологічному дослідженню проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості та їх корекції.

У першому розділі розглянуто теоретичні основи дослідження мізогінії, а саме гендерні стереотипи як базу для утворення мізогінії, поняття мізогінії та її види, а також емоційну сферу як чинник мізогінії.

У другому розділі здійснено експериментальне дослідження проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості: описано процедуру дослідження, здійснено обговорення результатів, а також наведено конкретні ситуації проявів мізогінії та їх класифікацію.

У третьому розділі описано особливості корекції проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості: розроблено авторську корекційну програму для усунення проявів мізогінії та здійснено її експериментальну перевірку.

Робота містить: 66 сторінок, 67 літературних джерел.

Ключові слова: мізогінія, стать, гендер, гендерні стереотипи, емоційна сфера, глоричні емоції.

SUMMARY

of master's thesis

for the second educational degree

in specialty 053 Psychology by **Semenchenko R.I** on the topic:

«Psychological analysis of manifestations of misogyny at the stage of early maturity»

Research manager – Korchakova Nataliia Viktorivna.

This thesis is devoted to a holistic psychological study of the manifestations of misogyny at the stage of early maturity and its correction.

The first section discusses the theoretical foundations of the study of misogyny, namely gender stereotypes as a basis for the formation of misogyny, the concept of misogyny and its types, as well as the emotional sphere as a factor in misogyny.

In the second section, an experimental study of the manifestations of misogyny at the stage of early maturity was carried out: the research procedure was described, discussion of the results were given, as well as specific situations of misogyny and their classification.

The third section describes the features of the correction of misogyny at the stage of early maturity: an author's correction program to eliminate the manifestations of misogyny was developed and its experimental verification was carried out.

The work contains: 66 pages, 67 literary sources.

Key words: misogyny, gender, gender, gender stereotypes, emotional sphere, gloric emotions.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЗОГІНІЇ.....	8
1.1. Гендерні стереотипи як база для утворення мізогінії.....	8
1.2. Поняття мізогінії та її види.....	14
1.3. Взаємозв'язок емоційної сфери та проявів мізогінії	17
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВІВ	
МІЗОГІНІЇ НА ЕТАПІ РАННЬОЇ ЗРІЛОСТІ.....	22
2.1. Обґрунтування вибору методик дослідження.....	22
2.2. Інтерпретація результатів дослідження.....	27
РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЯ ПРОЯВІВ МІЗОГІНІЇ НА ЕТАПІ РАННЬОЇ	
ЗРІЛОСТІ.....	41
3.1. Корекційна програма для усунення проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості.....	41
3.2. Експериментальна перевірка запропонованої програми.....	49
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. До середини ХХ століття статеві належності індивіда вважалася біологічним фактом, з якого автоматично виводилися всі біологічні, соціальні і тілесні відмінності між чоловіками і жінками [2]. Пропозиція Р.Столлера про розмежування біологічної та культурної складових у вивченні питань, пов'язаних зі статтю, дала поштовх формуванню особливого напрямку в сучасному гуманітарному знанні – гендерним дослідженням. Актуалізація різнопланових гендерних досліджень у вітчизняній науці починається саме з 90-х рр. минулого століття і є не менш гострою на сьогоднішній день. Гендерні дослідження набувають все більшої актуальності і є важливими у механізмах змін поглядів на природу чоловіка і жінки, а також відіграють важливу роль у боротьбі суспільства з масовими стереотипами свідомості, з сексизмом та гендерною дискримінацією.

Аналіз тих чи інших аспектів гендерних відносин, гендерних стереотипів міститься в роботах С. Бем, Т. Бендас, Ш. Бурна, Е. Еріксона, З.М. Мід, Б. Фрідан, К. Хорні, Н. Ходороу, З.Фрейда, К. Юнга та вітчизняних й російських науковців - Г. Андреева, І. Кон, Є. Ільїна, І. Клециної, Т. Говорун, В. Кагана, О.Кікінеджи, О. Рубан, М. Ткалич, Л. Шевченко, А. Кочаряна та ін.

Одним із важливих елементів гендерних досліджень є вивчення мізогінії - явища, що передбачає ненависть, зневагу, огиду до жінок, упереджене ставлення до них, приниження їх прав тощо. Подібні стереотипи дають можливість ділити людей, пронизуючи всі сфери життя і конструюючи складну мережу ієрархій, основою якої залишається думка, що жінки багато в чому або в усьому поступають чоловікам. Ці сексистські тези, які сприймаються за аксіому, визначають конфігурацію відносин в суспільстві, створюють платформу для дискримінаційних настроїв за статевою ознакою.

Однак не варто думати, що мізогінія властива тільки чоловікам. Існує поняття внутрішньої мізогінії, коли жінки підтримують сексистські

стереотипи. Проблема внутрішньої мізогінії і її шкоди стала наріжним каменем фемінізму і саме в рамках цього напрямку було запропоновано стратегії і практики її розпізнавання. Однак комплексних наукових досліджень, присвячених вивченню мізогінії та її психологічних проявів на сьогодні у вітчизняній психології є дуже мало. Наприклад, побіжно згадує явище мізогінії у своїй статті І.В. Гордєєва [9].

Об'єкт дослідження - мізогінія як соціально-психологічне явище.

Предмет дослідження - психологічні особливості проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості.

Мета дослідження - здійснення теоретичного аналізу та експериментального дослідження проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості.

Поставлена мета передбачає реалізацію таких **завдань**:

- вивчення теоретичних аспектів явища мізогінії;
- експериментально дослідити явище мізогінії на етапі ранньої зрілості визначити поняття мізогінії та її види;
- описати взаємозв'язок емоційної сфери та проявів мізогінії;
- розробити корекційну програму для усунення проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості та здійснити експериментальну перевірку запропонованої програми.

Гіпотеза дослідження: мізогінія на етапі ранньої зрілості проявляється переважно у чоловіків; переважаючий тип емоційної направленості - глоричний.

Методи та організація дослідження. В основу організації дослідження гендерної ідентичності лягли загальні методологічні принципи психології (принцип *розвитку, системності, детермінізму*). На етапі організації дослідження були використані *порівняльний та комплексний* методи. В якості основних методів збору фактичного матеріалу були визначені психодіагностичні методи (*психологічне тестування, анкетування*). Для отримання емпіричного матеріалу, відповідно до завдань дослідження, використані наступні методики: методики на перевірку

самооцінки, ставлення до себе (емоційна сфера), методика «Рівень мізогінії притаманний людині». Загальна вибірка досліджуваних становила 60 осіб - 30 чоловіків і 30 жінок.

Новизна роботи полягає у тому, що розроблено адаптований опитувальник «Рівень мізогінії, який притаманний людині», за допомогою якого можна виявити схильність особи до мізогінії. Також розроблено авторську корекційну програму «Стоп мізогінія», яка спрямована на визначення змісту поняття «мізогінія», надання інформації про види мізогінії та про те, як можна себе захистити, розвиток вміння турбуватися про інших, розвиток вміння вирішувати гендерні питання без агресії, виховання почуття поваги до жіночої статі та відповідальності за свої вчинки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання психологами та дослідниками, що вивчають проблему гендерних стереотипів та зокрема мізогінії. Висновки та результати магістерської роботи можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти у процесі викладання навчальних курсів, слугувати вихідним матеріалом для розширення змістового наповнення навчальних дисциплін «Психологія», «Гендерна психологія». Матеріали дослідження будуть корисними студентам психологічних спеціальностей, батькам, а також особам, які цікавляться психологією.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорено на «XVI Международной научно-практической конференции студентов и магистрантов» Брест за 21 квітня 2021 рік. За результатами дослідження опубліковано тези у збірці матеріалів «Психология сегодня» (Брест, БрГУ имени А. С. Пушкина, 2021)

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (67 позицій) і 1 додаток. Загальний обсяг магістерської роботи – 66 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЗОГІНІЇ

1.1. Гендерні стереотипи як база для утворення міізогінії

Насамперед відзначимо, що поняття «соціальний стереотип» в науковий обіг було введено У. Ліппманом, який вважав стереотипізацію (більш широко - категоризацію) фактично єдиним способом пізнання людиною нескінченної різноманітності світу [26]. Згідно цього, стереотип як стійкий упорядкований образ або впорядкована схема служить для економії зусиль при оцінці нових ситуацій, особливо високодинамічних, а також для процесу, який він назвав «розмітки світу». Цей процес допомагає нам формувати в нашій свідомості картину світу, відповідно до якої живемо і діємо: виражаємо зовні свої переваги, самостверджуємося, визначаємо групові цінності, відстоюємо групові інтереси і свої права і т.д. Тому збіг картини світу, що вже склалася, з тим, що відбувається або загроза порушення цієї картини викликають відповідні емоційні реакції. Звідси властивостями стереотипів є їх узгодженість (внутрішньо-і міжособистісна), особистісна і групова (гендерна, вікова, етнічна та ін.) стійкість, виборча спрямованість, емоційно-оцінний зміст.

Соціальні стереотипи часто стосуються саме гендеру.

Аналіз розвитку підходів до визначення гендеру дозволяє виділити три основні напрями в розумінні означення гендеру:

- як біодетермінована категорія,
- як соціально-біологічна категорія,
- як соціально-культурна категорія.

Перший напрям відображає розуміння гендеру як категорії, яка в значній мірі визначається біологічною схильністю. Джон Мані вважав, що люди народжуються з певними шаблонами в свідомості, запрограмованими на маскуліність або фемініність. Процес набуття гендеру відбувається в постнатальному досвіді протягом перших 18 місяців життя і є незворотнім.

Американський психолог М. Даймонд, пояснюючи взаємодію статі і гендеру, відзначає, що «людина народжується з біологічною психосексуальною зумовленістю, яка зафіксована генетико-ендокринною спадщиною, і зі схильністю до певного сексуального і гендерного шаблонів, які повинні проявитися. Які шаблони проявляться, залежить від великої кількості соціальних і культурних чинників і ступеня толерантності, яку вони дозволяють. З цього випливає інша концепція. Кожен індивід живе одночасно з двома баченнями себе - це внутрішня особиста статева ідентичність і зовнішня соціальна і публічна гендерна ідентичність. Статева ідентичність людини створюється до народження як функція генетико-ендокринних сил і проявляється з розвитком. Гендерна ідентичність людини, усвідомлення того, як він або вона розглядається в суспільстві, розвивається в післяпологовому досвіді. Це виходить із загального розгляду суспільних норм і очікувань і з порівняння себе з однолітками» [50, с. 50].

Другий підхід до визначення згаданого поняття як соціально-біологічної категорії передбачає розгляд біологічних факторів як основи, на якій формуються соціально-культурні відмінності. Р. Столлер, що розділив поняття статі та гендеру, проте вважав, що біологія багато в чому має вплив на формування другого: «Я не можу повірити, що біологічні основи настільки безсилі, як, здається, впевнені теоретики навчання». У своїй концепції Стіллер виділяв поняття «ядерна гендерна ідентичність» (core gender identity), яке відображало внутрішню обізнаність людини про її приналежність до певної статі, яка формується протягом перших 18 місяців, і має в більшій мірі біологічний, ніж соціальний підтекст [54, с. 69-70].

Розглянемо визначення гендеру деяких інших дослідників.

Д. Майерс пропонує розглядати гендер як одну з базових характеристик особистості, «що обумовлюють психологічний і соціальний розвиток людини, яка визначається біологічною статтю, гендерними стереотипами, гендерними нормами і гендерною ідентичністю» [27, с. 228].

Ш. Берн визначає гендер в психології як соціально-біологічну характеристику, за допомогою якої люди дають визначення поняттям "чоловік" і "жінка". Оскільки стать (sex) є біологічною категорією, соціальні психологи часто посилаються на ті гендерні відмінності, які обумовлені біологічно, як на «статеві» [3, с. 21].

Історик Л. Ніколсон в роботі «Інтерпретуючи гендер» пропонує поняття «вішалки для пальто» (coatrack) для розгляду взаємодії між статтю і гендером. Тілесність (стать) в даному підході розглядається як універсальна вішалка, на яку «накинуті» різні культурні конструкти, які стосуються особистості та поведінки (гендер). Такий розгляд дозволяє пояснювати відмінності між жінками: різні культури припускають різні особистісні та поведінкові норми. Цей підхід Ніколсон називає «біологічним фундаменталізмом». Згідно з ним, стать є основою для гендеру. Але, на відміну від біологічного детермінізму, біологічний фундаменталізм передбачає наявність елемента соціального конструктивізму [61, с. 89].

І. С. Кон відзначав, що повне відділення статі від гендеру є абсолютно безглуздим: «... безстатевий гендер - така ж безглуздість, як позасоціальна сексуальність» [21, с. 33].

Таким чином, поняття гендеру розглядається як соціально-біологічна категорія, яка не передбачає виключення терміна «стать» або його заміну. Стать і гендер, з точки зору такого підходу, скоріше є взаємодоповнюючими категоріями, і біологічні фактори неминуче впливають на формування гендеру, хоча ступінь цього впливу і його прояви можуть визначатися по-різному.

У третьому напрямку гендер розуміється як соціально-культурна категорія, яка конструюється суспільством і не має зв'язку з біологією. В основі такого розуміння лежить постмодерністська філософія.

Д. В. Воронцов розглядає гендер як «соціально-психологічні аспекти людської сексуальності: характеристики поведінки і особистості, які визначаються соціальним статусом і контекстом соціальної взаємодії людей

певної статі і певних сексуальних уподобань, а не біологічними факторами» [7, с. 23]. Поняттям «гендер» охоплюються такі соціально-психологічні феномени як сприйняття людьми один одного в якості чоловіків і жінок (гендерні схеми, або стереотипи), правила соціальної взаємодії між чоловіками і жінками (гендерні норми), соціальні прояви себе в якості чоловіка і жінки (гендерні ролі), сприйняття себе та інших в якості чоловіків або жінок (гендерна ідентичність). Відповідно, «під гендером особистості швидше слід розуміти не суб'єктивне відображення деякої біологічної даності, а багатогранну систему відносин, яка виникає й існує в процесі спілкування і соціальної взаємодії в певному соціокультурному просторі» [7, с. 24].

Таким чином, гендерна теорія є неоднорідною, що знаходить своє відображення, насамперед, у визначенні її центрального поняття - гендеру.

На наш погляд, найбільш виправданим є другий підхід, який розглядає поняття гендеру і статі у тісному взаємозв'язку. Тобто, для успішного подальшого розвитку гендерної психології необхідний інтеграційний підхід, що передбачає взаємодію різних концепцій, що забезпечить широкий системний погляд на людину при вивченні статево-гендерних аспектів. Виходячи з цього, можна говорити і про гендерні стереотипи як такі, які пов'язані не лише з гендерною ідентичністю, але й зі статтю як пов'язаною з нею категорією. Ми вважаємо, що відносини статі і гендеру - це відносини взаємовпливу. Гендер визначається щодо статі, і в той же самий час може впливати на біологічну стать. Так, прийняті в конкретному суспільстві шаблони щодо образів чоловіків і жінок можуть призводити до поширення певних ритуалів, пов'язаних зі зміною фізичних характеристик людей. В історії кожного суспільства є безліч прикладів таких ритуалів. Різні процедури, пов'язані з перетворенням зовнішності, приписувані жінкам і чоловікам в сучасних західному і українському суспільствах стандартами краси, також спрямовані на конструювання фізичного тіла відповідно до вигаданих норм.

Гендерні стереотипи - це стандартизовані уявлення про моделі поведінки та риси характеру, відповідні поняттям «чоловіче» та «жіноче». Вони є найбільш яскравим і ефективним механізмом формування традиційної поведінки і соціальних ролей відповідно до статі [4, с. 16].

Існують різні визначення даного виду стереотипів, однак вони відрізняються головним чином за своєю повнотою. У соціології вони визначаються як «спрощені, схематизовані, емоційно чітко забарвлені стійкі образи чоловіків і жінок, поширювані зазвичай на всіх представників тієї чи іншої гендерної спільності, незалежно від індивідуальних особливостей тих чи інших представників» [43, с. 23]. Такі стандартизовані поняття являють собою продукт культури, в якому відбиваються уявлення про риси і властивості особистості у відповідності зі статтю, про моделі і норми поведінки чоловіків і жінок. Варто зазначити, що культурна вкоріненість таких проявів призводить до того, що вони стають повсякденними, «фактичними». Введення такого поняття покликане показати, що саме характер повсякденності не дозволяє оцінити їх в критичній площині і поглянути на змістовну сторону стереотипу в іншому ключі. Дані стереотипи хоча і виступають різновидом соціальних стереотипів, все ж мають особливості. По-перше, вони представляють приклад гендерних шаблонів, гендерних схем (це когнітивні проєкції гендеру). Специфіка гендерних схем полягає в тому, що вони управляють процесами обробки інформації, що надходить таким чином, що люди починають сприймати, запам'ятовувати і інтерпретувати її відповідно до їх очікувань і їх уявлень [3, с. 203].

По-друге, гендерні стереотипи призводять до того, що змушують звернути увагу на стать, якщо чоловіки і жінки становлять очевидну меншість при виконанні однієї і тієї ж ролі. Найбільш яскравий приклад - роль керівника для жінки. У цьому випадку через підвищену увагу діяльність жінки-керівника оцінюється за надзвичайно суворими критеріями. Увага оточуючих фокусується на жінці - топ-менеджерів в особливо складних ситуаціях, коли їй необхідно проявити якості, несумісні з усталеною

суспільством роллю, що відводиться жіночій статі. В даному випадку «спрацьовує» ще одна особливість гендерних стереотипів як гендерних схем. С.Т. Фіске і С.Є. Тейлор встановили: чим частіше активуються схеми, тим вони більш доступні і тим частіше вони будуть використовуватися [52]. Це явище носить назву ефекту праймінгу. Для нас важливо в даному випадку те, що через ефект праймінгу гендерні стереотипи щодо жінки - топ-менеджера (як, втім, і багато інших) миттєво активуються при навіть незначній увазі, не кажучи вже про більш пильну в складних ситуаціях.

По-третє, за допомогою цих закарбованих шаблонів здійснюється управління обробкою інформації, що надходить. Цей процес полягає в тому, що індивід запам'ятовує лише ту інформацію, яка служить підтвердженням цих стандартів. Індивід не змінить свої стереотипні поняття навіть в тому випадку, якщо запам'ятає інформацію, що суперечить схемі. Схеми можуть цілком зберігати свою міцність навіть при безпосередньому контакті з доказами, що їх спростовують. Це називається «ефектом стійкості» [3, с. 211]. Суть його полягає в тому, що в ситуації неузгодженості з наявними стереотипом можуть виникати нові підкатегорії або підтипи, що дозволяють зберегти загальний стереотип.

По-четверте, гендерні стереотипи як схеми передують самій дії: кожен індивід (чоловік, жінка), вступаючи в соціальний світ, зобов'язаний вибирати з готового набору стереотипів. Прояв чоловіками і жінками гендерно-стереотипної поведінки залежить від особливостей ситуації і тієї поведінки, яка вважається в даній ситуації «правильною». Іншими словами, соціальні моделі поведінки, як правило, є регламентованими. Така регламентація стереотипізується, а потім функціонує в колективній свідомості за схемою «правильне / неправильне», і це стає повсякденною «фактичністю».

По-п'яте, завдяки гендерному стереотипу, його інституціоналізації та ритуалізованості, кожній зі статей в конкретній культурі приписується ряд обов'язкових норм і оцінок, що регламентують її поведінку [16]. В результаті формуються певні стереотипи ролі і сприйняття жінок і чоловіків, що

складаються на основі життєвого досвіду, частою повторюваністю рольових ознак, що характеризують поведінку, манеру говорити і т.д.

Гендерні стереотипи включають сексизм, інші прояви дискримінації за статевою приналежністю.

1.2. Поняття мізогінії та її види

Мізогінія (англ. Misogyny, від грец. μισογυνία (misogunia), μῖσος (misos) - ненависть або зневага, грец. γυνή (gyné) - жінка) або женоненависництво, жононенависництво, жінконенависництво - ненависть, зневага, огида, упередженість до жінок чи дівчат. Поняття активно використовується в психоаналітичній літературі та є одним з ключових в теорії фемінізму й феміністичній науці [40].

За словами соціолога Аллана Дж. Джонсона, мізогінія - це культурна ненависть до жінок, оскільки вони жінки. Джонсон стверджує, що мізогінія є центральною частиною сексистських упереджень та ідеології і як така є важливою основою для утисків жінок у суспільствах, де переважають чоловіки. Мізогінія проявляється різними способами - від жартів до того, що жінку можуть змусити відчувати зневагу до свого власного тіла [56].

Соціолог Майкл Флуд з Університету Вуллонгонг визначає мізогінію як ненависть до жінок і вказує на те, що незважаючи на те, що мізогінія найпоширеніша серед чоловіків, серед жінок вона також існує і практикується ними проти інших жінок або навіть проти них самих. Це явище функціонує як ідеологія чи система переконань, яка протягом тисячоліть супроводжує патріархальні суспільства або суспільства, в яких переважають чоловіки, і продовжує розміщувати жінок на підлеглих посадах з обмеженим доступом до влади та прийняття рішень. [53].

Філософ Кейт Манн з Корнельського університету визначає мізогінію як спробу контролю і покарання жінок, які кидають виклик домінуванню чоловіків. Манн вважає традиційне визначення «ненависті до жінок» занадто

спрощеним, зазначивши, що воно не враховує того, як винні в жорстокому поводженні можуть насправді любити певних жінок; наприклад, їхні матері. Натомість жінконенависництво винагороджує жінок, які підтримують статус-кво, і карає тих, хто відкидає статус підлеглих жінок [60]. Автор відрізняє сексизм, який, на її думку, прагне раціоналізувати та виправдати патріархат, від мізогінії, яку вона називає «правоохоронною» гілкою патріархату: «Сексистська ідеологія схильна до дискримінації між чоловіками та жінками, як правило, шляхом ствердження статевих відмінностей, що перевищують те, що відомо або могло бути відомо, а іноді суперечить нашим найкращим сучасним науковим доказам. Мізогінія зазвичай розрізняє хороших жінок і поганих, а останніх карає» [60].

Словники визначають мізогінію як «ненависть до жінок» [64; 64; 67] і як «ненависть, неприязнь або недовіру до жінок» [62]. У 2012 р., головним чином у відповідь на події, що відбулися в парламенті Австралії, Словник Маккуорі (який документує визначення, включивши не тільки ненависть до жінок, але й «закріплені забобони щодо жінок» [49].

Мізогінія тривалий час була офіційною беззаперечною доктриною патріархального суспільства і тому входить в склад основних праць патріархатних культур, такі як священні тексти більшості релігій, міфологій, ідеї західної та східної філософій (серед впливових мізогінів Арістотель, Декарт, Гоббс, Лок, Руссо, Гегель, Шопенгауер, Ніцше, Дарвін, Фрейд).

Нині це явище поширене у всіх формах масової культури: у мас-медіа (медійні засобах, рекламі), в реп-музиці, відеоіграх. Також, ще один прояв мізогінії - у фільмах жахів [48]. Це явище живить і легітимізує насильство проти жінок, від крайніх його форм (феміциду), таких як селективні аборти, обливання кислотою, до всього спектру сімейного, сексуального насильства, разом з проституцією, торгівлею жінками, культурою зґвалтування (яскравий приклад - міфи про зґвалтування). Така поведінка, що виражається в зневазі й ненависті до всього жіночого, може проявлятися негативним ставленням до

жінок взагалі або до психологічних чи фізичних жіночих ознак, різною мірою наявних у різних жінок та чоловіків [40].

Мізогінія ділиться на зовнішню (що транслюється суспільством) та внутрішню (що інтерналізована жінками). Підкреслена зневага до власної статі - соціально схвалювана і приносить результати у вигляді підвищення власного статусу у колі чоловіків. Внутрішню мізогінію можна назвати ефективним інструментом для конструювання роз'єднаності жінок.

Проявляється в численних формах, таких як соціальне виключення, сексизм, ворожість, андроцентризм, патріархат, чоловічі привілеї, приниження жінок, позбавлення жінок громадянських прав, насильство проти жінок, сексуальна об'єктивація [58]. Розглянемо деякі з цих понять детальніше.

Поняття соціального виключення акцентує увагу на нестачі у індивідів низки прав, обмеженості доступу до інституцій, що розподіляють ресурси, насамперед – ринку праці. Західні дослідники запропонували перелік громадянських прав, що склав основу для розробки концепції соціального виключення, а саме: право на допомогу при народженні, безпечний і здоровий життєвий простір, збалансоване харчування, на доступну та якісну медичну допомогу, освіту, на політичну участь, на достатній рівень життя, захист від безробіття, на гідну старість та пристойне поховання. Поняття соціального виключення трактують як часткове або повне виключення людини з певної соціальної групи, створення умов, що ізолюють та не дозволяють мати значущу роль у суспільстві. [39, с. 101].

Сексизм (англ. *sexism*, від лат. *sexus* - стать; також гендерна дискримінація, дискримінація за статтю) - упередження чи дискримінація людей через їхню стать або гендер. Це поняття пов'язане з гендерними стереотипами та гендерними ролями, сексизм може включати віру в природну вищість; конструюється системною суспільною недооцінкою чи упередженнями щодо певної статі, стереотипізацією суджень про стать людини; проявляється в диспропорції влади, прав та можливостей між

статтями [37]. Інституціалізованими наслідками сексизму є гендерна нерівність в різних сферах людської діяльності, особливо на робочому місці.

Андроцентризм (від грец. Άνήρ, ανήρ - чоловік і κέντρον, kéntron - вістря (циркуля), осередок) - глибинна культурна традиція, що зводить загальнолюдську суб'єктивність (загальнолюдські суб'єктивності) до єдиної чоловічої норми, що репрезентується як універсальна об'єктивність, у той час як інші суб'єктивності, і перш за все жіноча, репрезентуються як власне суб'єктивності, як відхилення від норми, як маргінали [37]. Таким чином, андроцентризм - це не просто погляд на світ з чоловічої точки зору, а видача чоловічих нормативних уявлень і життєвих моделей за єдині універсальні соціальні норми і життєві моделі.

Отже, мізогінія - це об'ємне поняття, яке містить у собі всі різновиди нерівного ставлення до жінок, яке базується, насамперед, не на об'єктивних чинниках, а на чинниках суб'єктивних та на емоційній сфері - власних негативних почуттях щодо жіночої статі. Тому далі розглянемо саме емоційну сферу, яка є важливим чинником мізогінії.

1.3. Взаємозв'язок емоційної сфери та проявів мізогінії

Емоція (фр. emotion, від лат. emovere «збуджувати, хвилювати») – це одна із форм відображення світу, що позначає душевні переживання або хвилювання [41, с. 65].

На відміну від почуттів, емоції не мають об'єктної прив'язки: вони виникають не щодо кого-небудь або чого-небудь, а стосовно ситуації загалом. У зв'язку з цим, емоції, на відміну від почуттів, не можуть бути амбівалентними: як тільки ставлення до чого-небудь стає одночасно поганим і хорошим, це що-небудь можна назвати об'єктом, а емоційні процеси стосовно нього – почуттями [17].

Поряд із цим важливо вказати, що емоції – одна із форм відображення світу, що позначає душевні переживання або хвилювання. Слід також вказати, що емоції – це ті безпосередні переживання, що фіксуються в мові людини: вони багатогранні і стосуються як біологічного, так і духовного рівня існування людини, її поведінки, почуттів та досвіду [23, с. 72].

Науковці зазначають, що емоції можуть бути виражені різними способами: у вигляді емоційних реакцій, що є зовнішнім способом вираження емоцій, або у вигляді емоційного стану, яке відображає внутрішні переживання людини, але при цьому не має зовнішнього вираження. Зовнішньо різноманітні переживання почуттів виявляються у специфічному виразі обличчя так званій емоційній масці, позі, інтонації голосу. Це свідчить про певний емоційний стан людини. Таких емоційних станів багато, і кожному з них властивий свій набір психологічних характеристик і особливостей зовнішнього вияву. Враховуючи те, що емоційні реакції є зовнішнім способом вираження емоцій, то одним з їхніх елементів є вираження емоцій за допомогою мови: різні вигуки, запитання. Мова – не лише унікальний засіб спілкування, пізнання навколишнього світу і впливу на слухача, але й один із засобів самовираження [13, с. 73].

Відомо, що існує два способи вираження емоцій: вербальний (за допомогою мовних засобів) та невербальний (міміка, жести, пантоміміка тощо). Треба визнати, що другий спосіб переважає над першим, оскільки емоція – короткотривале почуття і ми нерідко відчуваємо труднощі, намагаючись підібрати найбільш влучні мовні засоби її вираження. Сутність механізму опосередкування емоцій у мовленні пояснюється таким чином: людина здатна відображати в мові не просто навколишній світ, а тільки те, що необхідно в даний момент, що видається для неї значним. Цей процес регулюють емоції, які виступають у ролі посередника між світом і його відображенням у мові. Емоції як психічне явище відтворюють у свідомості людей їх емоційне ставлення до дійсності. Емоційні оцінювання дійсності відображаються в семантиці мовних засобів, що використовуються для

вербалізації. Вони закодовані у вигляді компонентів, що формують емотивність слова – здатність відтворювати у відповідних типізованих умовах досвід вербального вираження певних емоційних ставлень суб'єктів до того, що несе певне слово-образ [24, с. 24].

Емоцій та їхніх проявів існує надзвичайно багато, чимало їхніх назв зафіксовано в тлумачних словниках. Впродовж багатьох століть досліджувалось питання про кількість і види емоцій. Аристотель виокремлював любов і ненависть, бажання й відразу, надію і боязкість, розпач і сміливість, радість, сум і гнів. На сьогодні у психології немає загальноприйнятої номенклатури емоційних станів. Експериментальні дослідження мовлення осіб, що перебували у різних емоційних станах, дали можливість дослідникам виділити 142 назви емоційних станів, які об'єднуються у 11 гіпотетичних зон: радість, переляк, ніжність, здивування, байдужість, гнів, печаль, зневага, повага, сором, образа (ці значення і є джерелом експресивних відтінків емотивних стилістичних значень) [29].

Варто зазначити, що учені-психологи вирізняють фундаментальні або базові емоції, кількість яких варіюється з погляду представників різних шкіл. Фундаментальними називаються ті емоції, які мають власний механізм виникнення та виражаються за допомогою особливих мімічних та пантомімічних засобів. До того ж, ці емоції вважаються вродженими. За К. Є. Ізардом, фундаментальних емоцій є десять : *інтерес-хвилювання, радість, горе-страждання, гнів, відраза, презирство, страх, подив (як різке підвищення нервової стимуляції), що виникає після якоїсь несподіваної події; сором, провина.* [13, с. 123-127].

Окрім того, загальноприйнятим є розмежування емоцій за аксіологічним знаком (позитивні та негативні) і модальністю (радість, інтерес, здивування тощо) [6, с. 114-116].

Б.І. Додоновим була запропонована найбільш повна класифікація емоцій. Він вирізняє 10 видів емоцій:.

- *альтруїстичні*, що є переживаннями, що виникають у людини на основі її потреби в допомозі та підтримці інших людей: прагнення приносити людям радість, почуття турботи про долю іншої людини, турботи про неї;
- *комунікативні*, які виникають у людини на основі її потреби в спілкуванні: бажання спілкуватися, ділитися ідеями та досвідом з іншими людьми;
- *глицні*, які пов'язані з потребою людини в самооцінці і славi: бажання отримати визнання; почуття гордості, почуття переваги, відчуття задоволення собою, своїм успіхом;
- *практичні*, викликані діяльністю, змінами в роботі, успіхами чи невдачами, труднощами при виконанні роботи: бажання досягти успіху в роботі, відчуття напруженості, ентузіазм до роботи, приємне задоволення від того, що робота виконана;
- *пугнічні*, які визначаються потребою людини подолати небезпеку, інтересом до боротьби: спрага збудження, почуття ризику, почуття спортивного збудження, рішучість;
- *романтичні*, які являють собою прагнення людини до всього незвичайного, очікування чогось світлого, доброго, відчуття зловісного-таємничого, містичного;
- *гностичні*, які пов'язані з потребою людини в пізнавальній гармонії, у прагненні зрозуміти, що відбувається, проникнути в суть явища;
- *естетичні*, які пов'язані з ліричними переживаннями людини, її прагненням до краси й гармонії, відчуттям прекрасного;
- *гедоністичні*, які пов'язані із задоволенням потреб людини у фізичному та психічному комфорті: насолода приємними фізичними відчуттями (від смачної їжі, сонця), відчуттям спокою, відчуттям веселощів;
- *акізитивні*, що впливають з інтересу, бажання накопичувати, збирати, володіти [11, с. 90-93].

Отже, емоції можуть бути виражені різними способами: у вигляді емоційних реакцій, що є зовнішнім способом вираження емоцій, або у

вигляді емоційного стану, яке відображає внутрішні переживання людини, але при цьому не має зовнішнього вираження. Зовнішньо різноманітні переживання почуттів виявляються у специфічному виразі обличчя так званій емоційній масці, позі, інтонації голосу.

Виходячи з поданих вище визначень мізогінії, можемо стверджувати, що основними емоціями, які є основою мізогонії є: ненависть, зневага, огида, упередженість, знецінення, незадоволеність (часто собою), злість, тобто виключно негативні емоції.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВІВ МІЗОГІНІЇ НА ЕТАПІ РАННЬОЇ ЗРІЛОСТІ

2.1. Обґрунтування вибору методик дослідження

Опис процедури дослідження

Проблема мізогінії як ніколи актуальна. Велика кількість жінок щодня потерпає від критики, зневаги та упередженості. Питання дискримінації все частіше піднімається у суспільстві, адже кожен має право на свободу дій і рівність та рівні можливості для особистісного та професійного розвитку. У рівноправному суспільстві немає місця для гендерної нерівності, це пережитки минулого. Вже давно жінка виконує роботу на рівні з чоловіками і має отримувати відповідну оплату праці. Не менш важливою є проблема ненормованих міжособистісних відносин: домашнє насильство, девіантна поведінка, економічне насилля, сексуальне насилля. Популяризація, обговорення та діагностика даної теми неминуче зменшить відсоток частоти таких проявів в соціумі.

Нами було проведено дослідження проявів мізогінії в житті наших респондентів - 60 осіб віком 20-25 років (30 жінок і 30 чоловіків).

Проведення анкетування відбувалося за методиками емоційної направленості Б.Додонова і опитувальника «Рівень мізогінії притаманний людині». Методики були обрані тому, що вони дозволяють виявити схильність до мізогінії та простежити емоційну направленість осіб, в яких проявляється така схильність.

Структура дослідження:

Експериментальне дослідження проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості відбувалося у 3 етапи:

1. Підготовка до проведення дослідження. Тут було визначено **об'єкт дослідження** - проблема мізогінії, підібрано методи і методики дослідження,

розроблено адаптовану методику «Рівень мізогінії, який притаманний людині».

Питання анкети:

- Чи мізогінія проявляється більше у чоловіків?
- Чи пов'язані прояви мізогінії з емоційною сферою людини, з емоційною направленістю особистості?

Метою дослідження є питання, чи впливає мізогінія на емоційну сферу людини на етапі ранньої зрілості. Відповідно до цього було сформульовано **гіпотезу дослідження**: мізогінія на етапі ранньої зрілості проявляється переважно у чоловіків; переважаючий тип емоційної направленості - глоричний.

Основною метою проведеного нами експерименту було перевірка поставленої гіпотези та її підтвердження або спростування.

Відповідно до мети дослідження нами було висунуто такі **завдання**:

- виявити, особливості проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості
- провести констатувальний зріз серед вибірки досліджуваних для виявлення попереднього рівня мізогінії та їх емоційної направленості;

2. Проведення експериментального дослідження. На цьому етапі досліджуваним було запропоновано пройти опитувальник «Рівень мізогінії притаманний людині» та методику «Емоційна направленість» Б.І. Додонова. Дослідження відбувалося в онлайн-форматі.

3. Опрацювання результатів дослідження і формулювання висновків. При формулюванні висновків головним стало підтвердження або спростування висунутої раніше гіпотези.

На етапі організації дослідження були використані *порівняльний та комплексний* методи.

Наше дослідження передбачає анкетування осіб, які стикалися з проявами мізогінією. Анкетування зазвичай проводиться з використанням даних спостереження, які (поряд з даними, отриманими за допомогою інших методів дослідження) використовуються при складанні анкет.

Для отримання емпіричного матеріалу, відповідно до завдань дослідження, використані наступні методики: методика на перевірку емоційної сфери, авторський опитувальник спрямований на дослідження рівня мізогінії. Далі подамо детальну характеристику цих методик.

Проведення анкетування за методикою «Емоційна направленість»

Б.І.Додонова

Загальна характеристика методики

Мета тесту - виявити тип емоційної спрямованості особистості.

Опитувальник містить 10 питань, які описують певні емоційні відчуття й переживання. Досліджуваним необхідно *відокремити вертикальною рискою номери тих емоцій, яким вони віддають перевагу.*

Опитувані - 30 осіб віком 20-25 років (15 жінок і 15 чоловіків).

Загальна характеристика опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині»

Опитувальник «Рівень мізогінії, який притаманний людині» створений на основі анкети, розробленої Сохіні Бхаттачарією, генеральним директором Breakthrough, глобальної правозахисної організації, яка виступає проти насильства та дискримінації жінок.

Опитувальник спрямований на виявлення схильності до мізогінії, тобто сексизму та дискримінації по відношенню до жінок, так і на виявлення привілеїв чоловічої статі перед жіночою, тобто патріархальних настроїв. У патріархаті інституції та звичаї сприяють зверхності чоловіків. Отримавши інституційну та соціальну підтримку, сексистські практики ще більше закріплюються в патріархаті. Цю наявність може бути нелегко визначити в суспільстві, оскільки вона працює як базова структура людської поведінки. Патріархат має певні ролі, призначені чоловікам і жінкам. Жінки

об'єктивовані в цьому соціальному режимі. Існують різні способи об'єктивізації жінок. Способи об'єктивізації варіюються від суспільства до суспільства і від одного періоду історії до іншого. Спільним для всіх форм патріархату є верховенство чоловіків. Патріархат обов'язково передбачає і санкціонує нерівний розподіл влади, що допомагає підтримувати статус-кво гноблення. У патріархаті чоловік народжується з привілеєм чоловічої статі.

Інструкція: уважно прочитайте запитання та твердження і дайте відповідь «так» або «ні». Кожна відповідь «так» оцінюється в 1 бал:

1. Жінки настільки ж раціональні та логічні, як і чоловіки.
2. Чи використовували Ви фразу «це був просто жарт» по відношенню до жінки як виправдання некоректного висловлювання щодо неї?
3. Жінки часто прагнуть інтерпретувати невинні висловлювання як сексистські.
4. Чи використовували Ви коли-небудь комплімент «вона думає як чоловік»?
5. Коли жінки справедливо програють, вони стверджують, що це через дискримінацію.
6. Жінки мають таке ж почуття честі та обов'язку, як і чоловіки.
7. Жінка не може бути щасливою без чоловіка.
8. Жінки перебільшують проблеми, з якими вони стикаються в суспільстві.
9. Жінки не здатні цінувати все, що для них роблять чоловіки.
10. Жінки прагнуть контролювати чоловіків у тривалих гетеросексуальних стосунках.
11. Чи використовуєте ви термін «працююча мати», але не термін «працюючий батько»?
12. Жінці закладено природою приготування їжі та прибирання?
13. Як ви думаєте, чоловіки - кращі керівники?

14. Чи вважаєте ви, що жінки «занадто багато говорять»?
 15. Як ви вважаєте, жінки - погані водії?
 16. Книги, написані жінками, є «легким читанням»?
 17. Гарні жінки в більшості випадків нерозумні?
 18. Ви коли-небудь описували жінок як "крикливих" або "істеричок" ?
 19. Чи вважаєте ви, що жінка обов'язково повинна змінювати прізвище після одруження?
 20. Як ви думаєте, чоловіки краще за жінок орієнтуються у напрямку?
 21. Чи відчуваєте ви, що вас не цікавлять «жіноча музика», «жіночі фільми» чи будь-яка поп-культура, пов'язана з жінками?
 22. Як ви вважаєте, жінки-коміки не такі смішні, як чоловіки-коміки?
 23. Чи припускаєте ви, що коли жінка зазнає насилля, вона якимось чином спровокувала його?
 24. Якщо в країні є обов'язковий призов на військову службу, цей призов має однаково поширюватися на чоловіків і жінок.
 25. Волосся під пахвами - чи взагалі волосся на тілі у жінок - це непривабливо?
 26. Чи вважаєте Ви жіночий цикл проблемою та/або пов'язуєте з ними поведінку жінок?
 27. Як ви гадаєте, «справжня жінка» - це та, яка завжди зрозуміє та ніколи не гнівається; дозволяють чоловікам робити все, що їм заманеться?
 28. Ви коли-небудь думали, що успішна жінка проклала свій шлях через ліжко ?
 29. Чи використовуєте ви словосполучення «жіноча логіка»?
 30. Чи має право чоловік бити дружину?
- Ключ до тесту.
- Рівні розвитку мізогінії та їх опис представлені у таблиці нижче.

Таблиця 2.1. Рівні розвитку мізогінії

Рівень розвитку мізогінії	Кількість балів	Характеристика
Високий	більше 10	Спостерігаються чіткі дискримінаційні настрої щодо жінок, зневага до жінок. Жінка вважається нижчою у соціальному статусі, ніж чоловіки, що підтримує соціальні ролі патріархату.
Середній	3-10	Мізогінія проявлена, однак не з усією силою. Це можуть бути приховані дискримінаційні настрої щодо жінок, нав'язані суспільством.
Низький	1-3	Мізогінія проявлена дуже слабо, дискримінаційних настроїв чи відкритої зневаги до жінок не спостерігається.

2.2. Інтерпретація результатів дослідження

Результати опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині»

Опрацювавши результати опитувальника «Рівень мізогінії притаманний людині», ми отримали такі результати:

Таблиця 2.2. Результати опитувальника «Рівень мізогінії притаманний людині»

Рівень розвитку мізогінії	Кількість балів	Характеристика	Кількість досліджуваних
Високий	більше 10	Спостерігаються чіткі дискримінаційні настрої щодо жінок, зневага до	15 чоловіків 15 жінок

		жінок. Жінка вважається нижчою у соціальному статусі, ніж чоловіки, що підтримує соціальні ролі патріархату.	
Середній	3-10	Мізогінія проявлена, однак не з усією силою. Це можуть бути приховані дискримінаційні настрої щодо жінок, нав'язані суспільними стереотипами	14 чоловіків 9 жінок
Низький	1-3	Мізогінія проявлена дуже слабо, дискримінаційних настроїв чи відкритої зневаги до жінок не спостерігається.	1 чоловік 6 жінок

Перевівши отримані результати у відсотки, ми отримали такі результати серед чоловіків і серед жінок:

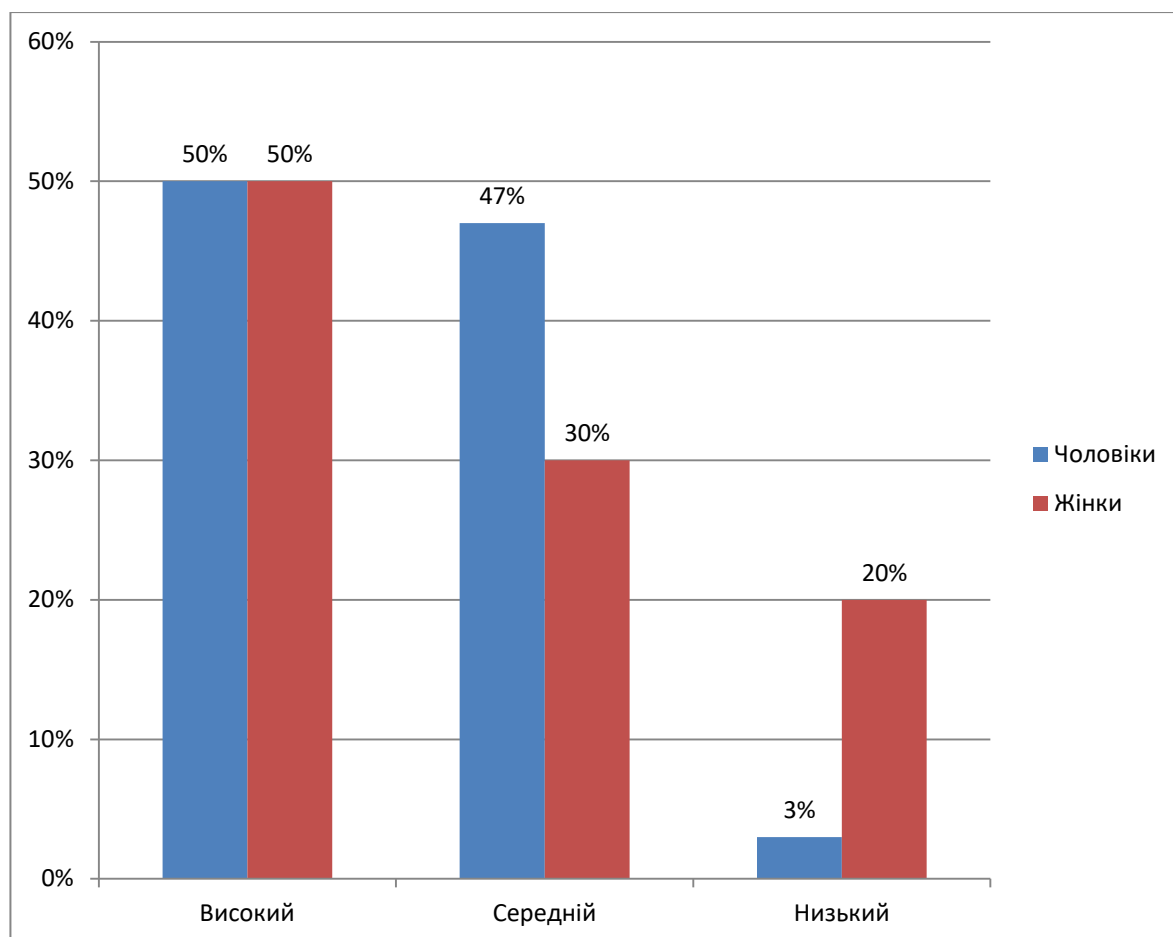

Рис. 2.1. Результати опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині»

Отже, чоловіки дійсно більше схильні до мізогінії, хоча у жінок показник також є досить значним.

Якісний аналіз отриманих результатів показав, що чоловіки найчастіше звертають увагу саме на тілесний аспект жіночої статі, адже усі без виключення чоловіки зазначили, що волосся під пахвами - чи взагалі волосся на тілі у жінок - це непривабливо, а також пов'язали жіночий цикл з поведінкою жінок. Окрім того, чоловіки вбачають проблему у відношенні жінок до чоловічої статі, адже більшість із них відзначили про те, що жінки не здатні цінувати все, що для них роблять чоловіки, жінки прагнуть контролювати чоловіків у тривалих стосунках та про те, що жінка не може бути щасливою без чоловіка.

Отже, чоловіча мізогінія проявляється переважно в тілесному аспекті та в аспекті взаємостосунків із жінками.

Натомість жіноча мізогінія проявляється більше щодо психологічних особливостей жінок та їх ролі в суспільстві. Так, 90% опитуваних жінок відзначили, що кращі керівники, чоловіки краще за жінок орієнтуються у напрямку, жінки-коміки не такі смішні, як чоловіки-коміки. 70% жінок коли-небудь описували жінок як "крикливих", занадто емоційних, а 50% жінок вважає, що «справжні жінки» - це ті, що завжди розуміють, які ніколи не гніваються, ніколи не заперечують словам чоловіка.

Загалом, можемо говорити про те, що жіноча мізогінія проявляється більше в тому, що жінка вважається нижчою у соціальному статусі, ніж чоловіки, а чоловіча - в тому, що жіноче тіло має відповідати певним стандартам.

Ситуації проявів мізогінії та їх класифікація

Нами було проведене анкетування 30 студенток 18-23 років щодо проявів мізогінії. Аналіз отриманих результатів показав, що мізогінія включає будь-які вчинки або судження, які змушують жінок почуватися неповноцінними. Мізогінія може бути проявлена в:

- поведінці,
- мовленні,
- письмі,
- зображеннях,
- жестах,
- законах та політиці,
- звичаях та традиціях.

На основі описів ситуації було згруповано такі типи мізогінії:

1. Отримання небажаних коментарів щодо жіночого тіла, зовнішності.

Чомусь простий акт перебування жінок на публіці, здається, дає деяким чоловікам (і жінкам) право коментувати і навіть торкатися жіночого тіла. Понад 81% опитуваних нами жінок стикалися з відкритим бажанням чоловіків обійняти, прокоментувати зовнішність, у тому числі в мережі Інтернет. Після отриманих зауважень, агресори висловлювали думку, що жінок це не повинно турбувати, навпаки - варто сприймати ці дії як компліменти.

2. Перекладання на жінку «жіночих» обов'язків на роботі

Деякі опитувані (24%), які мали або мають досвід роботи, стикалися з тим, що їх примушували виконувати офісну домашню роботу, просили організувати заходи, принести каву тощо. Це все поширені приклади того, як жінок часто примушують виконувати необхідну, але низькооплачувану роботу в офісі. Не дивно, що недавнє дослідження показало, що більшість відповідальності, коли справа доходить до офісних справ, лягають на плечі жінки. Як написали Шеріл Сендберг та Адам Грант, автори *Lean In*, у *New York Times*: «Коли жінка відмовляється допомогти колезі, людям вона менше подобається, і її кар'єра страждає. Але коли чоловік каже ні, він не стикається з негативною реакцією. Чоловік, який не допомагає - «зайнятий»; жінка - «егоїстка» [57].

3. Використання мовних дискримінаційних форм.

Ці ситуації проявляються у тому, що чоловіки в невідповідних ситуаціях недоречно застосовують на адресу жінок зменшено-пестливі форми слів. 52% опитуваних стикалися з цією формою мізогінії.

Жінки всюди часто опиняються в незручному положенні, коли клієнт або їхній бос називає їх «хорошою дівчиною», незважаючи на те, що вони повністю працездатні дорослі. Хоча це досить нешкідливо і зазвичай говориться з добрими намірами, інфантилізація жінок у такий спосіб є досить поблажливою і показує, що їх не сприймають серйозно як професіонала.

4. Доводиться мати справу з подвійними стандартами. 60% опитуваних стикалися з такими ситуаціями мізогінії.

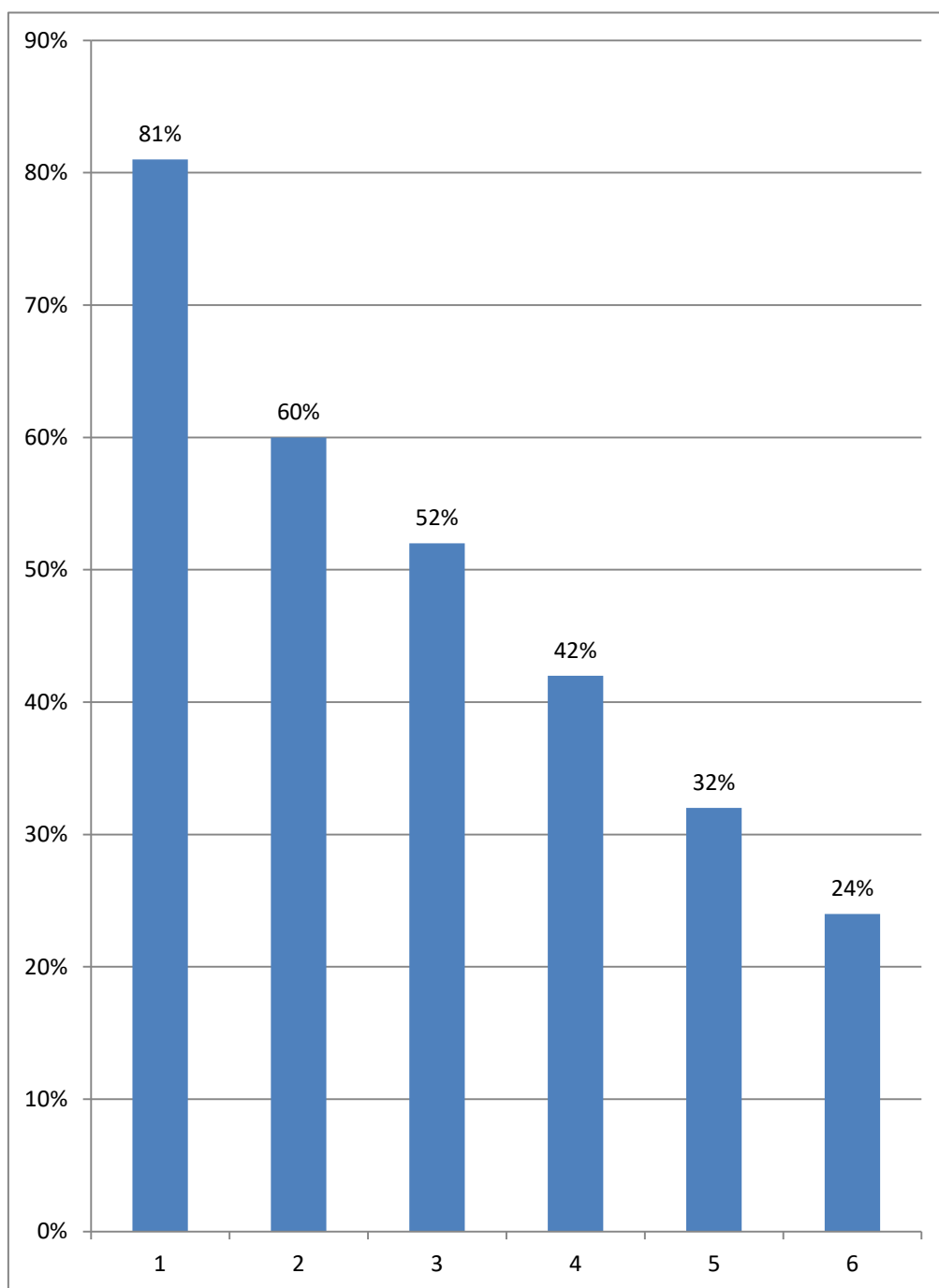
Різні очікування щодо поведінки чоловіків і жінок демонструються повсюди, але це особливо засмучує, коли до них ставляться по-різному за схожу поведінку. Жінку, яка проявляє ініціативу в стосунках, чи інших сферах називають «занадто напористою», нав'язливою. Чоловіки, які працюють довгий час, є трудоголіками, їх просувають по службі, а жінки, зосереджені на роботі - егоїстки та кар'єристкі.

5. Запити про шлюб і народження дітей. 42% опитуваних стикалися з цією формою мізогінії.

Починаючи з двадцяти років, жінки відчують, що їх постійно запитують, коли вони збираються завести хлопця, вийти заміж і/або народити дітей, ніби цінність жінки полягає лише в її сімейному стані та можливостях виношування дитини. На жаль, у 21 столітті більшість людей все ще вірить в те, що життя без дітей - нереалізоване, що незаміжня і бездітна жінка - це «не жінка».

6. Цькування в соціальних мережах - як від чоловіків, так і від жінок. Викладаючи фото в купальнику, 32% опитуваних жінок вислуховували такі коментарі щодо себе : «тобі ще дітей народжувати», «як не соромно» та інші ще більш некоректні висловлювання.

Рис. 2.4. Прояви мізогінії та їх співвідношення

1. Отримання небажаних коментарів щодо жіночого тіла

2. Подвійні стандарти

3. Використання мовних дискримінаційних форм

4. Запити про шлюб і народження дітей

5. Цькування в соціальних мережах

6. Перекладання на жінку "жіночих" обов'язків на роботі

Отже, найчастіше мізогінія проявляється саме в отриманні небажаних коментарів щодо жіночого тіла та зовнішності - як від чоловіків, так і від жінок. Це наочно демонструє гендерний стереотип про те, що жінка – це зовнішність, тіло, і нічого більше.

Наведемо конкретні приклади ситуацій мізогінії опитуваних нами респондентів.

Діана відзначила, що коли вона почала паркуватися навпроти ресторану, до неї підбіг охоронець у відмінному настрої, і допоміг, посунувши фішку. Коли вона вийшла з машини, він, посміхаючись, глянув на її пом'ятий номер попереду і сказав «о, одразу видно, що дівчина паркується!». (https://www.instagram.com/p/CSJ_z_sIbvG/).

Олена виклала фото в купальнику, до якого отримала такий коментар від невідомої жінки: «Тобі ще дітей народжувати, як не соромно такі фото публікувати?».

Ольга, яка має своє житло, машину та гарну роботу часто отримує запитання про те, коли вона збирається народжувати дітей.

Ірина рано вийшла заміж і народила дитину. Від своєї подруги вона отримала таке зауваження: «Вчитися і працювати це розум потрібен, тобі куди.»

Дарина, чекаючи маршрутку, зіштовхнулася з групою молодиків, які дозволили собі непристойні коментарі щодо її тіла.

Катерину начальник у її офісі попросив принести каву, хоча це не входить у її прями обов'язки.

Важливими є ситуації мізогінії у творах мистецтва – фільмах, мультфільмах, музиці, образотворчому мистецтві тощо.

Наприклад, у мультфільмі «Як козаки наречених рятували» 1973 року демонструється класична історія: дівчат викрадають, ніби товар, а доблесні лицарі кидаються їх рятувати. І єдине, чим самі жертви можуть допомогти у справі свого звільнення, це прикинутися «добрими дівчатками» і спробувати

зарадити ситуації. Окреме питання, чому на трьох козаків припадає добрий десяток наречених.

Основна думка мультфільму «Дарю тебе звезду» 1974 року вкрай проста: жінка повинна взяти на себе побут, щоб чоловік міг займатися творчістю, писати вірші та пісні, які присвятить їй, жінці. Минають століття та тисячоліття, але одне у житті жінки залишається незмінним – щоденні побутові турботи.

Мультфільм «Мелочи жизни» 1977 року (студія «Союзмультфільм») – це не мультфільм, а суцільний гендерний стереотип: жінка цілими днями займається домашніми справами, тягає сумки та няньчить дитину, а її чоловік щодня приходиться додому п'яний. Якоїсь миті героїня не витримує і виганяє його з дому, але незабаром уже біжить за ним у сльозах, оскільки просто не може жити без чоловіка в хаті.

Мультфільм «Простоквашино» 1978-84 років показує, здавалося б, звичайну сім'ю, демонструючи, однак, упереджене ставлення до жінки: добрий, розумний тато і вічно втомлена, всім незадоволена мати, яка ненавидить бездомних тварин і доводить малолітнього сина до втечі з дому. А ще – тягне чоловіка на ненависний курорт лише заради того, щоб вигуляти вечірні сукні.

Мультфільм 1986 року «Глупая ты баба» демонструє відкрито зневажливе ставлення до жінок: одна героїня постає нерозумною і патологічно слухняною, залежною від чоловіка, який її нітрохи не поважає; інша – нерозумною кокеткою, якій потрібні лише розваги; ще одна – розумною настільки, що від жіночності не залишається нічого; четверта – працювитою, жорсткою і цинічною, яка всюди намагається отримати вигоду. Після перегляду мультфільму складається враження, що одна жінка не може вмішувати в собі такі риси як розум, краса, працювитість і відданість, а ще, що лише чоловік може обирати партнерку, жінка ж фактично позбавлена права голосу і має радіти, що хоч хтось став її партнером.

Фільм «Долгие проводы» 1971 року (режисер – Кіра Муратова) показує образ жінки як такої, яка не може існувати без чоловіка, навіть якщо цей чоловік – її син. Окрім того, протягом фільму можна уловити прояви неповаги до жіночої статі. Наприклад, головний герой говорить таку фразу своїй матері: «А жінки взагалі погано орієнтуються. Навіть хвороба є така – топографічний ідіотизм». Це, звичайно, демонстрація гендерних стереотипів.

Фільм «Украдене щастя» 1984 року (режисер Ю. Ткаченко) показує нерівноправність жінки перед чоловіками, адже головну героїню – Анну – віддають заміж за наймита проти її волі, позбавляючи її таким чином спадщини. Окрім того, протягом фільму демонструється роль жінки у сім'ї як домогосподарки, обслуговуючого персоналу – вона не лише виконує всі хатні справи, але й підносить чоловіку їсти, допомагає роздягнутися і т.д., в той час як той фактично нічого не робить. Чоловіки у присутності жінки обговорюють її, ніби вона цього не чує. Більше того – демонструється відкрите зазіхання на жіноче тіло.

Серед новіших фільмів можна сказати про мюзикл «Сорочинська ярмарка» 2004 року (режисер – Семен Горюхін), де наявні численні сцени насмішок над жінками, їх інтелектом та характером (зокрема над Хіврю), обговорення жіночого тіла та його інтимних частин, що також є проявом неповаги, також спостерігаються навіть прояви фізичного насилля (кидання помідорами у Хіврю). Звичайно, що мюзикл знято у комедійному жанрі, однак якщо проаналізувати, то в ньому дійсно помітні гендерні стереотипи та упередженість щодо жіночої статі.

Щодо образотворчого мистецтва, то зневажливе ставлення до жіночої статі простежується, наприклад, у картині «Катерина» Тараса Шевченка, де дівчина є вигнанкою лише через те, що носить під серцем дитину.

Ще одна картина Миколи Пимоненка – «Жертва фанатизму» – показує страшну сцену розправи над жінкою. Приводом для створення твору став унікальний випадок: якийсь художник прочитав у газеті статтю про дику розправу над дівчиною, що ризикнула без дозволу релігійної общини

одружитися з іновірцем. За цей «злочин» вона поплатилася своїм життям. Її розтерзали віруючі фанатики.

Картина «Не жартуй» Миколи Пимоненка зображує молоду дівчину, яка пішла по воду. По дорозі її перестрічає парубок і утримує в своїх обіймах. Позаду молодої пари можна побачити розлючену матір дівчини, яка з лозиною в руках поспішає до дочки. За нормами тогочасної моралі привселюдне залицяння вважалося неприпустимим, крім того, дівчина залишила господарське доручення матері, а, отже, буде покарана за свою непокору (чоловік, який її відволік, звичайно, побитий не буде).

Ще один приклад демонстрації зневаги до жінки у живописі – картина Костянтина Трутовського «Жінка в очіпку вдома». До початку ХХ ст. заміжнім жінкам було заборонено показувати волосся на людях, тому вони носили очіпки. Заміжня жінка знімала очіпок лише перед сном. На картині зображено не просто жінку в очіпку, але її служіння чоловікові, адже вона допомагає йому голитися.

Загалом, прояви зневажливого мізогінії у кінематографі, мультиплікації та образотворчому мистецтві є значною проблемою, адже мистецтво демонструє «норми», за які можуть наслідувати глядачі.

Результати методики «Емоційна направленість» Б.І. Додонова

Нами було проведено дослідження з 30 особами, найбільш схильними до мізогінії (що було виявлено за допомогою адаптованого опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині») – 15 жінок і 15 чоловіків, які набрали більше 10 балів, тобто проявили високий рівень схильності до мізогінії. Дослідження саме цих учасників дозволило простежити взаємозв'язок між емоційною сферою і схильністю до мізогінії.

Відповідно до результатів, був виділений середній показник емоційної направленості серед чоловіків та серед жінок. Результати дослідження представлені нижче.

Таблиця 2.3. Результати методики «Емоційна направленість»

Б.І.Додонова (у відсотках)

Емоції переживань	Номери переживань	Результати чоловіків	Результати жінок
Альтруїстичні	6	3	3
Комунікативні	9	6	8
Глоричні	4	54	48
Практичні	3	6	4
Пугнічні	8	6	6
Романтичні	1	3	7
Акзигитивні	2	7	6
Гедоністичні	5	9	7
Гностичні	7	5	6
Естетичні	10	1	5

Отримавши результати, нами був виділений середній показник з усієї вибірки:

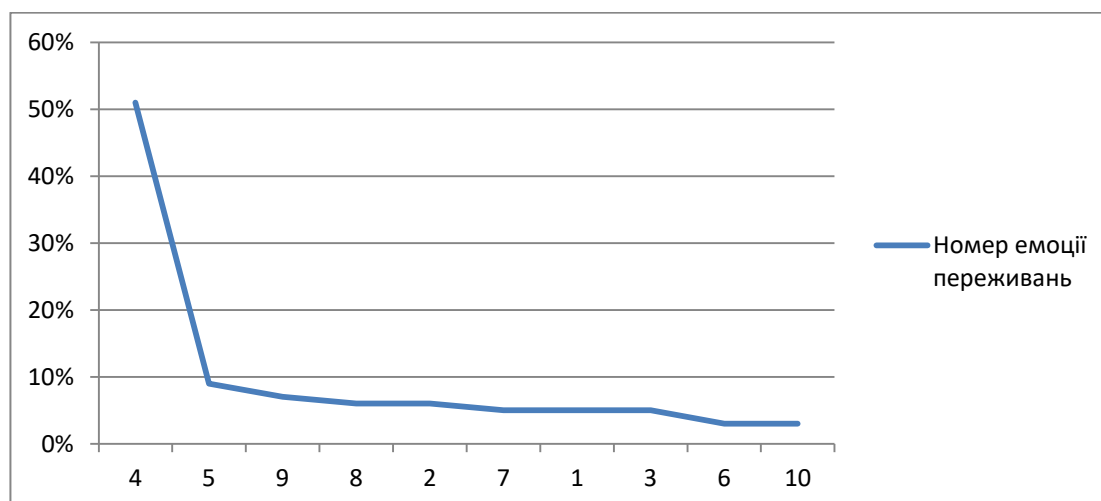

Рис. 2.2. Середній показник методики «Емоційна направленість»

Б.І.Додонова

Виявилося, що переважаючими емоціями у людей, схильних до мізогінії є задоволення, гордість, піднесення духу, коли можеш довести свою цінність як особистості чи переваги над суперниками, коли тобою щиро захоплюються, тобто глоричні емоції.

На думку психоаналітика Жана-Давида Назьо, з яким ми погоджуємось, очікування слави індивідуальне і виникає з історії відносин з матір'ю. Адже потреба у суспільному визнанні говорить насамперед про те, що людина потребує любові, яка дорівнює за силою любові материнській тому, що завдяки їй ми вперше відчуваємо власну винятковість. Але вона може виникати і в тих, хто рано був відкинутий, хто відчував себе покинутим, безпорадним. І тут мрія про популярність - це несвідомий виклик матері, яка нас недооцінила [18].

Але потреба у визнанні та любові не пояснює цей феномен повністю. У прагненні прославитись можуть виявлятися і зневага до інших (іноді несвідома), і бажання відтіснити можливих суперників, і надія вирватися з безликого оточення. Це частково пояснює агресивність, ворожість, злість, які нерідко можна зустріти у тих, хто прагне слави. Причому ці сторони людини часто виявляються несподіваними, замасковані відкритістю, щедрістю, добродушністю - цілком реальними» [18].

Найменше люди, схильні до мізогінії, здатні відчувати альтруїстичні та естетичні емоції. З психологічної точки зору найчастіше альтруїзм визначається як осмислене, вільне служіння іншим, яке не переслідує ніяких вигод, засноване на вірності, симпатії, милосерді, при цьому альтруїст може відмовитися від своїх бажань, пожертвувати своїм благополуччям, дійти до повного самозречення. У психології іноді розглядається як просоціальна поведінка або як одна з її складових. Естетичні ж емоції – це емоції, які відчуваються під час естетичної діяльності чи оцінки. Ці емоції можуть бути повсякденного розмаїття (наприклад, страху, подиву чи співчуття) або можуть бути специфічними для естетичних контекстів. У кожному з цих

почуттів емоція зазвичай становить лише частину загального естетичного досвіду.

Загалом, проведене дослідження засвідчило важливість емоційної сфери у розвитку та функціонуванні явища мізогінії. Особи, схильні до мізогінії, виявляють глоричну емоційну спрямованість: цінність для них становлять ті емоції, які пов'язані з бажанням отримати визнання; почуття гордості, почуття переваги, відчуття задоволення собою, своїм успіхом. За цими потребами криється приховане бажання безумовної любові, яку можна порівняти із материнською. Виявляється, приниження осіб жіночої статі може задовольнити ці емоційні потреби.

РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЯ ПРОЯВІВ МІЗОГІНІЇ НА ЕТАПІ РАННЬОЇ ЗРІЛОСТІ

3.1. Корекційна програма для усунення проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості

До корекційної програми були залучені ті учасники, які продемонстрували найвищу схильність до мізогінії відповідно до результатів опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині», а саме 15 чоловіків і 15 жінок, які набрали більше 10 балів.

«СТОП МІЗОГІНІЯ»

Форма: тренінг

Тривалість: 1 год. 30 хв.

Мета: Визначити зміст поняття «мізогінія». Надати інформацію про те, як можна себе захистити від сексистських установок. Розвинути вміння турбуватися про інших. Розвинути вміння вирішувати гендерні питання без агресії. Виховати почуття поваги до жіночої статі та відповідальності за свої вчинки.

Обладнання: роздатковий матеріал, плакати, маркери, стікери, анкети, фото.

Хід проведення:

Учасники сідають у коло або півколо задля створення дружнелюбної атмосфери.

Слово психолога. Доброго дня, шановні друзі! Приємно бачити вас у нашому дружньому колі. Тема нашого заняття-тренінгу непроста, але надзвичайно актуальна. Розпочати наше заняття хочеться словами поетки Софії Кривовської:

Я просто жінка. Просто жінка я.

П'ять букв у слові – ну куди простіше?

Я люба, я кохана, я твоя,

я та, яка на світі найрідніша.

Сумна і ніжна. Мовчазна і ні.
Я та, якій протягують долоні...
Я палена у відьомським вогні
і писана у золотій іконі...

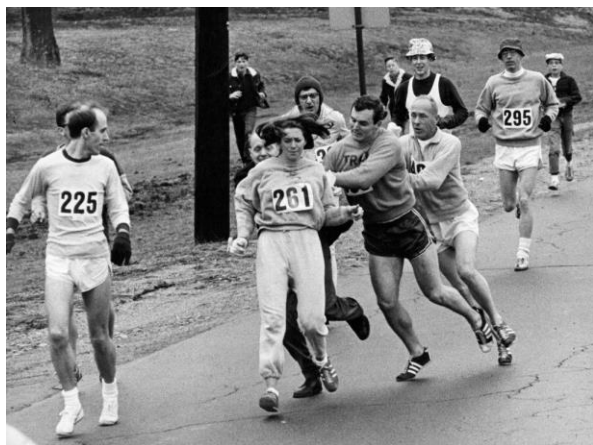
У муках я життя тобі даю,
і зуби зціплю – на війну пускаю.
Біля вікна задивлена стою.
Я просто жінка ... і немає краю

такій ось простоті. З ребра чи ні,
я Єва, я спокусниця Адама.
Я та, якій присвячують пісні
і та, якій гукають просто «Мамо...»

Я просто жінка. Грішна і свята,
слабка і сильна, сіра і яскрава.
Я просто жінка, просто жінка. Та,
якій потрібне щастя, а не слава.

Які почуття у вас викликає поезія? Який образ жінки вимальовується у вашій уяві?

Вправа «Очікування». Учасники діляться на 4 групи. Кожній групі психолог роздає по фотографії. Опишіть, що ви бачите на фото. Хтось один із групи показує всім картинку і коментує. Як ви думаєте, про що ми будемо говорити на нашому занятті?

Слово психолога. Отже, тема нашого заняття – «СТОП МІЗОГІНІЯ». Чи знаєте ви, що таке мізогінія? (*Учасники висловлюють свої думки*). Мізогінія – це явище, що передбачає ненависть, зневагу, огиду до жінок, упереджене ставлення до них, приниження їх прав тощо. Прикметною ознакою мізогінії є те, що вона повторюється неодноразово, часто переростаючи у цькування та переслідування.

Анкетування (*психолог роздає кожному учаснику анкету*).

1. Скільки вам років?
2. Вкажіть свою стать (хлопець / дівчина).
3. Чи проявляли ви коли-небудь жорстоке/неповажливе ставлення до жінки?
4. Якщо так, то чим це було спричинено?
5. Що ви відчуваєте, коли проявляєте неповажливе ставлення до жінки?

задоволення

страх

злість

сором
жалість
байдужість
співчуття
провину

Психолог роздає стікери. А зараз згадайте образливе, принизливе слово або словосполучення, дію чи жест які ви коли-небудь використовували щодо жінки. Запишіть його на стікері. Учасники записують слова, згортають стікер і кидають в коробку. Що ви відчували, коли згадували образливі слова чи вчинки?

Мозковий штурм «Де можна зіткнутися з мізогінією?» (психолог записує на дошці всі можливі варіанти):

- вдома
- на вулиці
- у школі
- на відпочинку
- в Інтернеті, у соцмережах і т. д.

Вправа «Аналіз ситуації». Учасники працюють у парах. Психолог роздає картки із завданнями. Учасники зачитують ситуацію та визначають, хто у ній є жертвою.

Які ситуації чітко ілюструють мізогінію?

Уявіть себе на місці жертви. Що б ви відчували у такій ситуації?

Чи хотілось би вам опинитися на місці жертви у реальному житті?

Яка ситуація викликала у вас найбільше обурення?

Ситуація 1. Чотирнадцятирічна Олена неохоче виходить гуляти на двір, бо троє старших хлопців із її під'їзду називають її кицюнею, безцеремонно оглядають її тіло, а інші діти сміються у відповідь.

Ситуація 2. Олена і Віка на перерві розірвали підручник Оксани і викинули його на смітник.

Ситуація 3. Михайло часто щипає, смикає за волосся та штурхає Іринку. На уроці фізкультури він штовхнув дівчинку, вона впала і розбила коліно.

Ситуація 4. Хлопці розмалювали світлину Олени у фотошопі, написали образливі слова і скинули фото на її сторінку у Фейсбукі.

Ситуація 5. Під час обідньої перерви начальник попросив свою помічницю принести йому обід, адже вона жінка, це її обов'язки.

Ситуація 6. В Ольги двоє малих дітей, вони погано сплять вночі, однак її чоловік нічим не допомагає, адже він працює, а тому дітьми повинна займатися жінка.

Ситуація 7. Після уроків троє дівчат зупинили свою однокласницю Віку та почали її бити, бо вона не дала їм списати контрольну роботу.

Ситуація 8. На перерві двоє дев'ятикласників змусили десятирічного Михайла витирати їхнє взуття своєю шапкою. Через тиждень ситуація повторилася знову.

Ситуація 9. Хлопці на вулиці погрожували Маші вбити її собаку. Дівчинка вже два дні не виходить надвір, боячись знову зіткнутися з хлопцями.

Ситуація 10. Ірина звернулася до поліції із заявою про погрози від свого колишнього хлопця. У відповідь поліцейський іронічно посміхнувся і сказав, що всі жінки однакові.

Ситуація 11. Наталі, успішній бізнесменці, в соцмережах часто пишуть про те, що вона досягла успіху завдяки інтимним зв'язкам з багатими чоловіками.

Ситуація 12. Після відповіді Ірини на екзамені викладач сказав, що ставить гарну оцінку не за відповідь, а за красу дівчини, і погладив її по коліні.

Ситуація 13. Колеги Марії - не лише чоловіки, а й жінки, - зневажають її за те, що вона хоче підвищення, адже вважають, що керувати такою компанією - це не жіноче діло.

Ситуація 14. Олені не подобається її тіло через те, що воно має пишні форми.

Ситуація 15. Вчителька обізвала Дарину дівчиною легкої поведінки, через те що та прийшла до школи з макіяжем і в короткій спідниці.

Ситуація 16. Тато постійно повторює Оксані, що для жінки найкращий інститут - це вдало вийти заміж.

Мозковий штурм. Дошка розділена на дві колонки: внутрішня мізогінія і зовнішня мізогінія. Психолог називає можливі форми мізогінії, а учасники визначають її вид.

- соціальне виключення
- позбавлення жінок громадянських прав
- відчуття власної провини у ситуаціях насилля
- залякування
- приниження
- смикання за волосся
- щипання
- розповсюдження пліток
- намагання відповідати гендерним стереотипам.

Вправа «Коло ідей». На дошці прикріплений плакат, на якому намальовані три кола – червоне, жовте і зелене. Давайте поміркуємо, хто найчастіше стає жертвою мізогінії?

- невпевнені в собі жінки;
- жінки, схильні до внутрішньої мізогінії;
- жінки, які пережили насилля;
- нереалізовані жінки і т.д.;

Всі ідеї психолог записує у зелене коло.

А хто найбільше схильний до мізогінії?

- люди, які хочуть самоствердитися за рахунок іншого;
- агресивні люди;
- люди, які хочуть привернути до себе увагу і т. д.

Психолог записує ідеї у червоне коло.

А до кого можна звернутися, якщо ви стали жертвою або свідком мізогінії?

- поліція
- батьки
- друзі
- соціальні служби
- Загальнонаціональна гаряча лінія центру «Ла Страда-Україна» з питань насильства (8 800 500 33 50).

Психолог записує ідеї у жовте коло.

Слово психолога. Пам'ятайте, ви не одні. Між вами і між кривдником завжди є жовте коло, завжди є люди, які можуть надати допомогу. Не бійтеся звернутися по неї, якщо ви стали жертвою або свідком мізогінії. Ваше мовчання не змінить ситуацію, а навпаки – дасть кривднику шанс продовжувати знущання.

Вправа «Медитація». Зробіть глибокий вдих і видих. З кожним видихом ви розслабляєтеся і відпускаєте всі зажими в тілі. І ще раз - глибокий вдих і видих. Прикрийте очі, і нехай на вашому внутрішньому екрані з'явиться будь-яка жінка - ту, яку ви знаєте, або ні. Можливо, ця жінка - це ви сама. Що ви бачите? Що вона робить? Яка вона? Подивіться їй в очі. Які відчуття у вас викликає ця жінка? Дивлячись їй прямо в очі, скажіть: «Ти - така як я, а я - такий(така) як ти, і ми з тобою рівні». Які почуття виникають при цій фразі? А тепер подивіться на себе очима цієї жінки, станьте на її позицію і повторіть ту саму фразу - «Ти - така(такий) як я, а я - така як ти, і ми з тобою рівні». Які почуття підіймаються всередині? Що вам хочеться зробити або сказати? Зробіть/скажіть це.

Тепер ви повільно повертаєтеся у своє життя, в тут і зараз. Відчуйте своє тіло і збережіть весь той досвід, який ви щойно пережили в медитації. Зробіть глибокий вдих і видих. Повільно відкривайте очі.

Запишіть те важливе, що було у даній медитації. Ви можете намалювати свій досвід.

Медитація подається у вигляді аудіо, і після тренінгу учасники повинні щоденно виконувати її протягом 30 днів.

Вправа «Асоціативний куш». Психолог пропонує учасникам висловити всі асоціації, які у них виникають до слова «жінка» (наприклад, слабка, гарна, хитра і т.д.). Усі асоціації психолог записує у вигляді коріння дерева. Потім пропонується висловити асоціації до вже записаних слів, після чого - ще одне коло, асоціації до асоціацій. Отже, давайте подивимося, якою, на ваш погляд, є жінка? (наприклад, слабка). Як це переконання впливає на ваші вчинки, ставлення до жінок? Визнайте, що це - помилка. Проговорити вголос переконання і сказати, що це - помилка, це - неправда. Сформуйте нове, чесне послання на місці кожного переконання. Наприклад: є слабкі жінки, однак є і сильні жінки (знайти приклади). Слабкість не залежить від статі.

Після проходження тренінгу учасникам пропонується постійно відстежувати свої негативні переконання щодо жіночої статі та здійснювати їх трансформацію.

Вправа «Коло ідей». Психолог перемішує стікери, на яких на початку заняття учасники записували ситуації мізогінії. Учасники стають у коло і беруться за руки. Психолог пропонує тому, хто стоїть біля нього, продовжити фразу «Щоб припинилася мізогінія потрібно...». Наступний учасник продовжує фразу попереднього і так далі по колу, при цьому кожен учасник витягує один стікер і коментує саме його.

В кінці учасники всі разом піднімають руки і вигукують: «Стоп мізогінія!»

Вправа «Мікрофон». Учасники сідають на місця і по черзі доповнюють речення:

Сьогодні я дізнався...

Я зрозумів, що...

Мені найбільше сподобалося...

Мені не сподобалося...

Слово психолога. На цьому наше заняття-тренінг закінчено. Було приємно з вами працювати. До нових зустрічей!

3.2. Експериментальна перевірка запропонованої програми

З метою перевірки ефективності розробленої нами корекційної програми для усунення проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості через місяць після її впровадження нами було здійснене повторне дослідження із групою 30 досліджуваних, найбільше схильних до мізогінії.

Опрацювавши результати авторського опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині», ми отримали такі результати:

Таблиця 3.1. Результати опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині» після корекції

Рівень розвитку мізогінії	Кількість балів	Характеристика	Кількість досліджуваних
Високий	більше 10	Спостерігаються чіткі дискримінаційні настрої щодо жінок, зневага до жінок. Жінка вважається нижчою у соціальному статусі, ніж чоловіки, що підтримує соціальні ролі патріархату.	3 чоловіків 0 жінок
Середній	3-10	Мізогінія проявлена, однак не з усією силою. Це можуть	9 чоловіків 5 жінок

		бути приховані дискримінаційні настрої щодо жінок, нав'язані суспільством.	
Низький	1-3	Мізогінія проявлена дуже слабо, дискримінаційних настроїв чи відкритої зневаги до жінок не спостерігається.	3 чоловіків 10 жінок

Перевівши отримані результати у відсотки, ми отримали такі результати серед чоловіків і серед жінок:

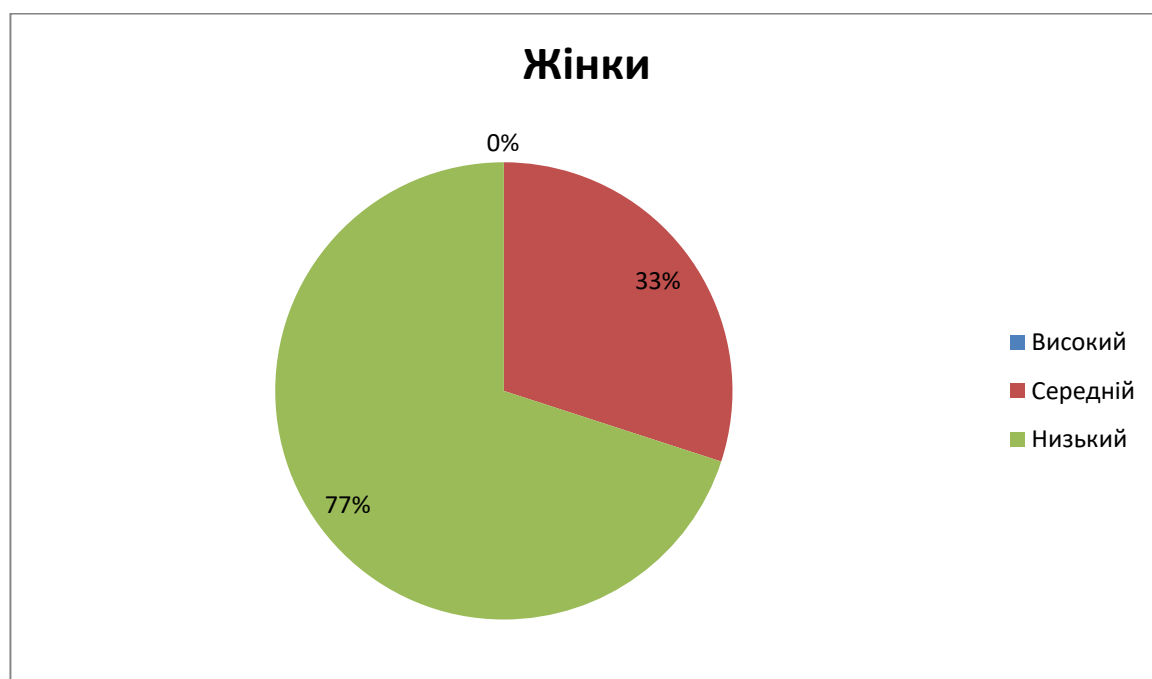

Рис. 3.1. Результати опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині» у жінок після корекції

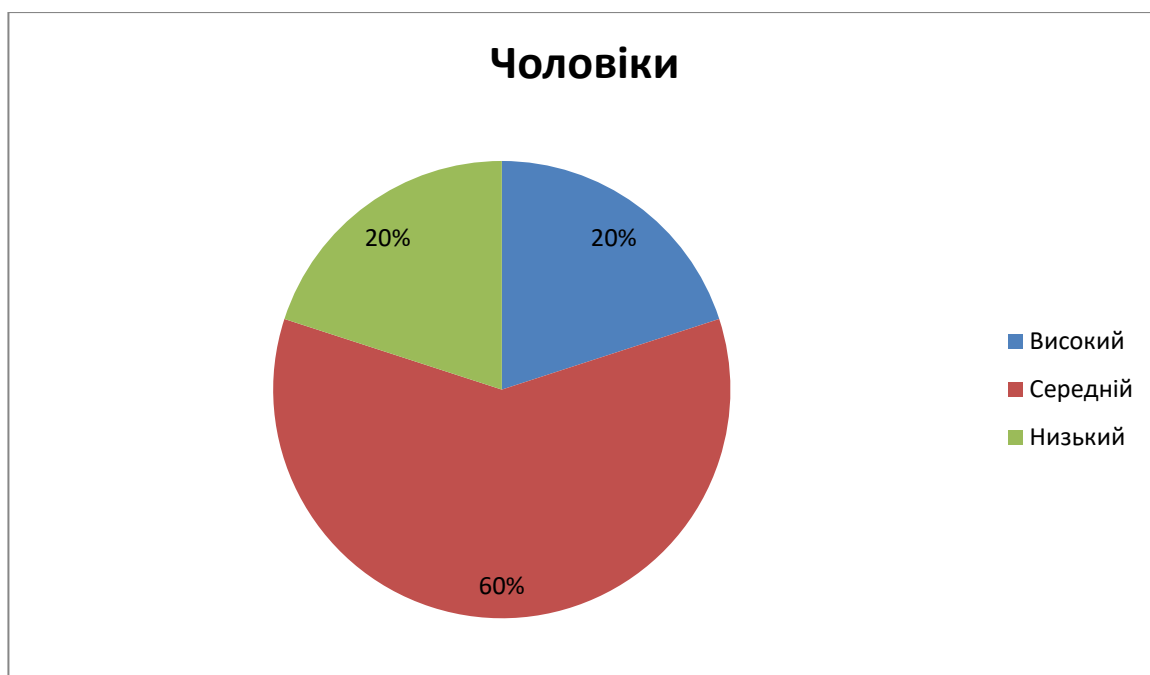

Рис. 3.2. Результати опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині» у чоловіків після корекції

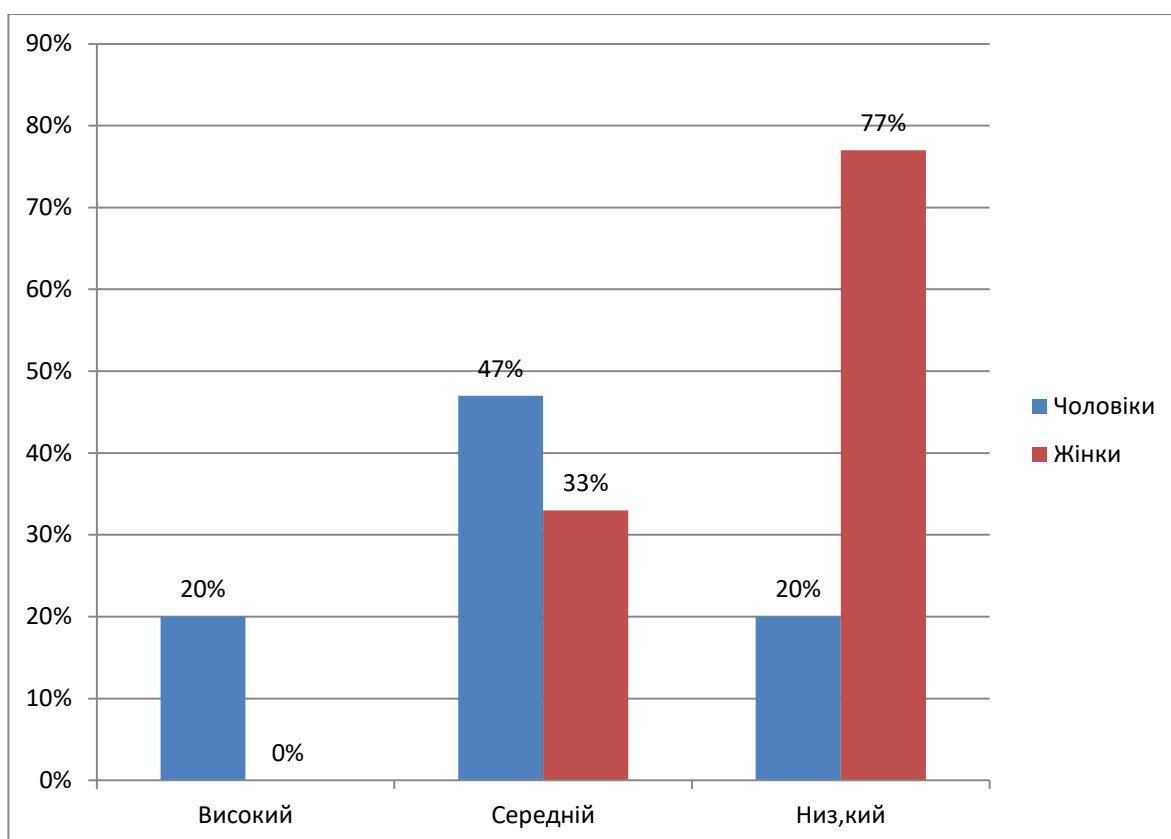

Рис. 3.3. Порівняння результатів опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині» у чоловіків та жінок після корекції

Отже, після проходження корекційної програми чоловіки все ще більше схильні до мізогінії, аніж жінки, однак порівняно із попередніми результатами, ця схильність зменшилася на 30%. У жінок спостерігається дуже хороша динаміка, адже більшість досліджуваних мають низький рівень мізогінії, тоді як попередній результат засвідчив 50% високого рівня схильності до мізогінії.

Якісний аналіз отриманих результатів показав, що чоловіки менше почали звертати увагу на тілесний аспект жіночої статі, однак все ще продовжують вбачають проблему у відношенні жінок до чоловічої статі, адже більшість із них відзначили про те, що жінки не здатні цінувати все, що для них роблять чоловіки, жінки прагнуть контролювати чоловіків у тривалих гетеросексуальних стосунках та про те, що жінка не може бути щасливою без чоловіка.

Натомість жіноча мізогінія залишилася щодо ролі жінок в суспільстві, адже більшість жінок все ще вважають, чоловіки - кращі керівники та чоловіки краще за жінок орієнтуються у напрямку.

На наш погляд, зміна цих установок потребує тривалої роботи і часу і завдання з тренінгу про трансформацію негативних установок з часом може допомогти.

Повторно було здійснене дослідження емоційної направленості осіб, схильних до мізогінії.

Відповідно до результатів, був виділений середній показник емоційної направленості серед чоловіків та серед жінок. Результати дослідження представлені нижче.

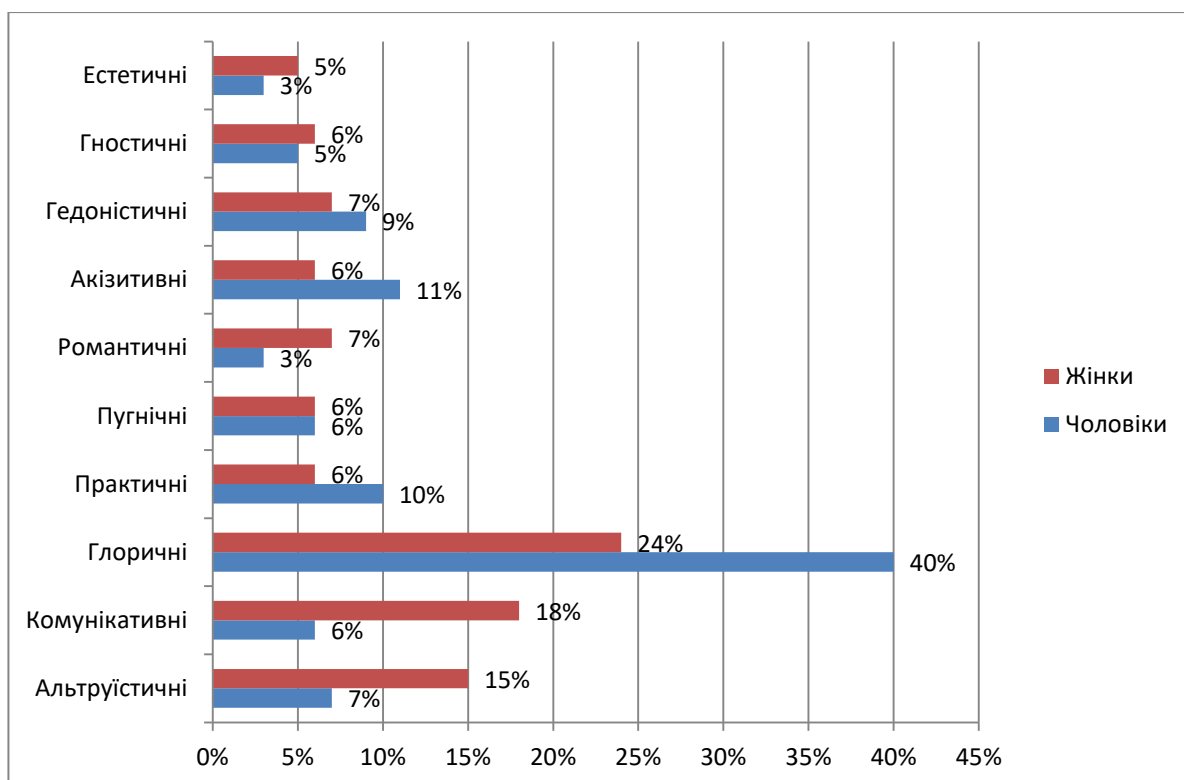

Рис. 3.4. Результати методики «Емоційна направленість»

Б.І. Додонова після корекції

Отримавши результати, нами був виділений середній показник з усієї вибірки:

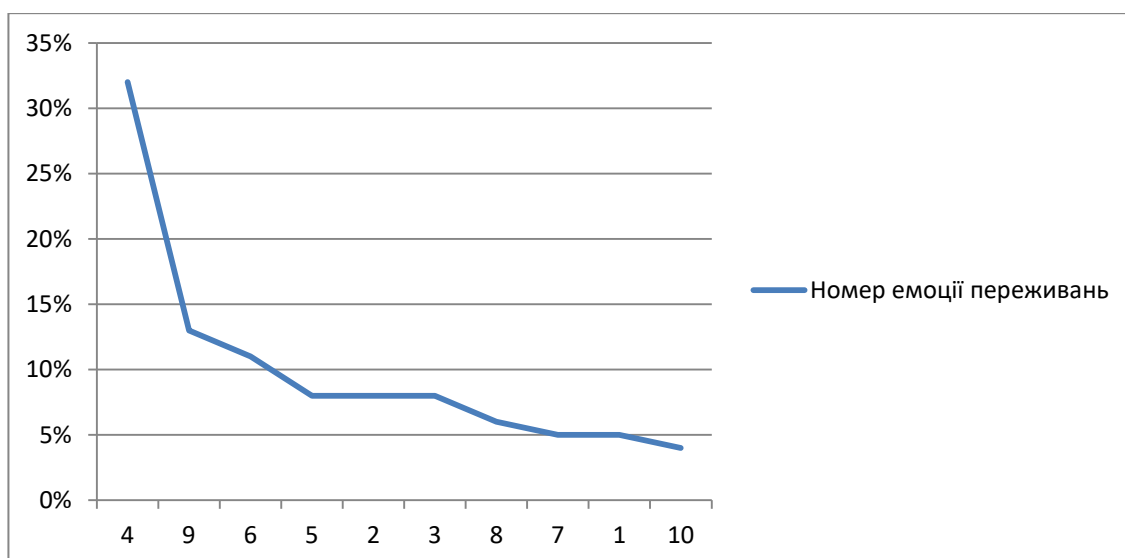

Рис. 3.5. Середній показник методики «Емоційна направленість»

Б.І. Додонова після корекції

Виявилось, що переважаючими емоціями після корекції так і залишилися задоволення, гордість, піднесення духу, коли можеш довести свою цінність як особистості чи переваги над суперниками, коли тобою щиро захоплюються, тобто глоричні емоції. Все ж, їхній рівень значно зменшився - на 19%. Натомість на 8% підвищився рівень розвитку альтруїстичних емоцій - переживань, що виникають у людини на основі її потреби в допомозі та підтримці інших людей: прагнення приносити людям радість, почуття турботи про долю іншої людини.

Отже, розроблена нами корекційна програма виявилася ефективною, а тому ми можемо рекомендувати її використання при роботі з особами, схильними до мізогінії.

ВИСНОВКИ

Отже, у ході дослідження з'ясовано, що мізогінія - це ненависть, зневага, упередженість до жінок чи дівчат. Поняття активно використовується в психоаналітичній літературі та є одним з ключових в теорії фемінізму й феміністичній науці. Мізогінна поведінка, що виражається в зневазі й ненависті до всього жіночого, може проявлятися негативним ставленням до жінок взагалі або до психологічних чи фізичних жіночих ознак, різною мірою наявних у різних жінок та чоловіків.

Мізогінія ділиться на зовнішню (що транслюється суспільством) та внутрішню (що виражається жінками). Це об'ємне поняття, яке містить у собі всі різновиди нерівного ставлення до жінок, яке базується, насамперед, не на об'єктивних чинниках, а на чинниках суб'єктивних та на емоційній сфері - власних негативних почуттях щодо жіночої статі. Основними емоціями, які є основою мізогонії є: ненависть, зневага, огида, упередженість, знецінення, незадоволеність (часто собою), злість, тобто виключно негативні емоції.

Нами було проведено дослідження проявів мізогонії в житті наших респондентів - 60 осіб віком 20-25 років (30 жінок і 30 чоловіків).

Проведення анкетування відбувалося за методиками емоційної направленості Б. Додонова і адаптованого опитувальника «Рівень мізогонії притаманний людині». Методики були обрані тому, що вони дозволяють виявити схильність до мізогонії та простежити емоційну направленість осіб, в яких проявляється така схильність.

Опрацювавши результати опитувальника «Рівень мізогонії, який притаманний людині», ми побачили, що чоловіча мізогінія проявляється переважно в тілесному аспекті та в аспекті взаємостосунків із жінками. Натомість жіноча мізогінія проявляється більше щодо психологічних особливостей жінок та їх ролі в суспільстві.

Нами було проведено дослідження з 30 особами, найбільш схильними до мізогонії щодо їх емоційної направленості. Виявилось, що

переважаючими емоціями у людей, схильних до мізогінії є задоволення, гордість, піднесення духу, коли можеш довести свою цінність як особистості чи переваги над суперниками, коли тобою щиро захоплюються, тобто глоричні емоції. За цими потребами криється приховане бажання безумовної любові, яку можна порівняти із материнською. Виявляється, приниження осіб жіночої статі може задовольнити ці емоційні потреби.

Нами було проведене анкетування 30 студенток 18-23 років щодо проявів мізогінії. Аналіз отриманих результатів показав, що мізогінія включає будь-які вчинки або судження, які змушують жінок почуватися неповноцінними. На основі описів ситуації було згруповано такі типи мізогінії: отримання небажаних коментарів щодо жіночого тіла, зовнішності; перекладання на жінку «жіночих» обов'язків на роботі; використання мовних дискримінаційних форм; подвійні стандарти; запити про шлюб і народження дітей; цькування в соціальних мережах.

З метою усунення проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості нами було розроблено корекційну програму «Стоп мізогінія» у формі тренінгу. Мета тренінгу - визначити зміст поняття «мізогінія», надати інформацію про види мізогінії та про те, як можна себе захистити, розвинути вміння турбуватися про інших, розвинути вміння вирішувати гендерні питання без агресії, виховати почуття поваги до жіночої статі та відповідальності за свої вчинки.

До корекційної програми були залучені ті учасники, які продемонстрували найвищу схильність до мізогінії відповідно до результатів опитувальника «Рівень мізогінії, який притаманний людині», а саме 15 чоловіків і 15 жінок, які набрали більше 10 балів.

З метою перевірки ефективності розробленої нами корекційної програми для усунення проявів мізогінії на етапі ранньої зрілості через місяць після її впровадження нами було здійснене повторне дослідження із групою 30 досліджуваних, найбільше схильних до мізогінії.

Отже, після проходження корекційної програми чоловіки все ще більше схильні до мізогінії, аніж жінки, однак порівняно із попередніми

результатами, ця схильність зменшилася на 30%. У жінок спостерігається дуже хороша динаміка, адже більшість досліджуваних мають низький рівень мізогінії, тоді як попередній результат засвідчив 50% високого рівня схильності до мізогінії.

Повторно було здійснене дослідження емоційної направленості осіб, схильних до мізогінії.

Виявилось, що переважаючими емоціями після корекції так і залишилися задоволення, гордість, піднесення духу, коли можеш довести свою цінність як особистості чи переваги над суперниками, коли тобою щиро захоплюються, тобто глоричні емоції. Все ж, їхній рівень значно зменшився - на 19%. Натомість на 8% підвищився рівень розвитку альтруїстичних емоцій - переживань, що виникають у людини на основі її потреби в допомозі та підтримці інших людей: прагнення приносити людям радість, почуття турботи про долю іншої людини.

Отже, розроблена нами корекційна програма виявилася ефективною, а тому ми можемо рекомендувати її використання при роботі з особами, схильними до мізогінії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды. В 2-х т. Т.1. М.: Просвещение, 1980. 372 с.
2. Бендас Т.В. Гендерная психология: Учебное пособие. СПб.: Питер, 2005. 431 с.
3. Берн Ш. Гендерная психология. СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. 320 с.
4. Берн Ш. Гендерная психология: законы мужского и женского поведения. СПб., 2007. 450 с.
5. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для ВУЗов. СПб.: Питер, 2006. 351 с.
6. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание: перевод с англ. М.: Русские словари, 1997. 411 с.
7. Воронцов Д. В. Гендерная психология общения. Ростов н/Д.: Изд-во ЮФУ, 2008. 208 с.
8. Выготский Л.С. Собрание сочинений в 6 т. Т. 6. М.: Педагогика, 1984. 397 с.
9. Гордеева І. В. Проблема гендерної рівності в модерну добу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія.* 2016. Вип. 36. С. 143-152.
10. Грушецкая В. А. Додонов Борис Игнатьевич. *Профессора Крымского федерального университета им. В. И. Вернадского: В 3-х т. / Крымский федеральный университет им. В. И. Вернадского; ред.-сост.: А.А. Непомнящий, Д. А. Ломакин, В. А. Грушецкая и др. Белгород: КОНСТАНТА, 2018. Т. 1. С. 324.*
11. Додонов Б. И. Направленность, характер и типичные переживания человека. *Вопросы психологии.* 1970. № 1. С. 28-38.
12. Додонов Б. И. Эмоция как ценность. М.: Политиздат, 1978. 272 с.
13. Изард К. Психология эмоций / перевод с англ. СПб: Изд-во «Питер». 2003. 464 с.

14. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. СПб.: Питер, 2002. 544 с.
15. Ильин Е.П. Пол и гендер. СПб.: Питер, 2010. 688 с.
16. Ильиных С.А. Гендерная концепция организационной культуры: автореф. дис. ... д-ра социол. наук. Новосибирск, 2009. 23 с.
17. Ільїн Е.П. Характеристика різних емоцій. URL: psychologis.com.ua/-1-45.htm
18. Кисилева К. Почему мы мечтаем о славе. URL: <https://www.psychologies.ru/articles/pochemu-myi-mechtaem-o-slave/>
19. Кислий О.С. Патриархат. *Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2011. Т. 8: Па - Прик. 520 с.*
20. Клецина И.С. От психологии пола – к гендерным исследованиям в психологии. *Вопросы психологии*. 2003. №1. С. 61-78.
21. Кон И.С. Психология половых различий. *Вопросы психологии*. 1981. №2. С. 47-57.
22. Крайг Г. Психология развития. СПб.: Питер, 2008. 992 с.
23. Кульбацька М.В. Вербалізація емоцій на лексичному мовному рівні (за романом Тоні Моррісон "Улюблена"). С. 72-75. URL: конференция.com.ua/files/image/konf_13/doklad_13_5_16.pdf
24. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. *Теория метафоры*. М.: Прогресс, 1990. С. 387-415.
25. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. М., 2005. 400 с.
26. Липпман У. Общественное мнение / Пер. с англ. Т. В. Барчунова, под ред. К.А. Левинсон, К.В. Петренко. М., 2004. С.93-138.
27. Майерс Д. Социальная психология / Пер. с англ. СПб.: Питер, 1997. 688 с.
28. Марищук Л. В., Ивашко С. Г., Кузнецова Т. В. Психология развития и педагогическая психология: учеб. пособие. Минск, 2010. 231 с.

- 29.Мацько Л. І. та ін. Стилiстика української мови: Пiдручник. URL: litmisto.org.ua/?p=7213
- 30.Методи исследования психического развития человека. URL: https://elib.bspu.by/bitstream/doc/31646/1/Чурило%20-%2060_учебные%20материалы_2018.pdf
- 31.Мещеряков Б., Зинченко В. Большой психологический словарь / Сост. И общ. Ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. 672 с.
- 32.Милтон Дж. Психоанализ и когнитивно-поведенческая терапия – конкурирующие парадигмы или общая почва? URL: <https://psychoanalysis.by/2019/09/22/статья-дж-милтон-психоанализ-и-когни/>
- 33.Насилие и его влияние на здоровье. доклад о ситуации в мире / под ред. Этьенна Г. Круга и др./ Пер. с англ. М: Издательство «Весь Мир», 2003. 376 с.
- 34.Никошкова Е.В. Англо-русский словарь по психологии. М.: Аби-Пресс, 2009. 664 с.
- 35.Общая эмоциональная направленность (Додонов). URL: <https://psyttests.org/emotional/dodemo.html>
- 36.Петренко В. Ф. Метод семантического дифференциала. *Гуманитарный портал: Концепты*. URL: <https://gtmarket.ru/concepts/7035>
- 37.Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Х.: Право, 2015. 900 с.
- 38.Поліхун Н. І. Як стати дослідником: методи наукового пізнання та організація процесу досліджень. Навчально-методичний посібник для слухачів Всеукраїнських очно-заочних профільних шкіл Малої академії наук України. URL: kolosok.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/polihun-man-metodi-naukovogo-piznannya-2013.pdf

- 39.Рєвнївцева О.В. Соціальне виключення: проблеми визначення та дослідження. *Демографія та соціальна економіка*. 2008. № 1. С. 98–106.
- 40.Словник гендерних термінів / Уклад. Шевченко З. В. Черкаси, 2016.
URL: <http://a-z-gender.net/ua/mizoginiya.html>
a-z-gender.net/ua/mizoginiya.html
- 41.Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. URL:
<http://sum.in.ua>
- 42.Чабан О.С., Франкова И.А. Современные тенденции в диагностике и лечении посттравматического стрессового расстройства. *НейроNews*.
URL: <https://neuronews.com.ua/ru/archive/2015/2%2866%29/article-1482/sovremennye-tendencii-v-diagnostike-i-lechenii-posttravmaticheskogo-stressovogo-rasstroystva#gsc.tab=0>
- 43.Чикер В.А. Психологическая диагностика организации и персонала. СПб.: Речь, 2006. С. 62-84
- 44.Социология: Энциклопедия / Сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко. Мн., 2009. 500 с.
- 45.Хьелл Л., Зиглер Д. Теория личности: основные положения, исследования и примечание: учеб. пособие для вузов / пер. с англ. СПб., 2009. 608 с.
- 46.Эрикссон Э. Идентичность: юность и кризис. М.: Прогресс, 1996. 344 с.
- 47.Arthur A. The personality and cognitive-epistemological traits of cognitive-behavioural and psychoanalytic psychotherapists. *Brit, J. Med. Psychol.* 2000. №73. P. 243-57.
- 48.Beverley C. *Misogyny in the Western Philosophical Tradition: A Reader*. New York: Routledge, 1999. 241 p.
- 49.Daley G. Macquarie Dictionary has last word on misogyny. URL: <https://www.macquariedictionary.com.au/blog/article/58/>
- 50.Diamond M., Crawford, M. Sex and Gender: Same or Different? *Feminism & Psychology*. 2000. Volume 10 (1). P. 46–54.

51. Espin O.M. Gender, sexuality, language, and migration. *R. Mahalingam (Ed.), Cultural psychology of immigrants*. L., 2006. P. 241-258.
52. Fiske S.T., Taylor S.E. *Social cognition*. New York, 1984. 200 p.
53. Flood M. *International encyclopedia of men and masculinities*. URL: <https://www.routledge.com/International-Encyclopedia-of-Men-and-Masculinities/Flood-Gardiner-Pease-Pringle/p/book/9780415864541>
54. Germon J. *Gender: a Genealogy of an Idea*. URL: <https://link.springer.com/book/10.1057/9780230101814>.
55. Illing S. *What we get wrong about misogyny*. URL: <https://www.vox.com/identities/2017/12/5/16705284/elizabeth-warren-loss-2020-sexism-misogyny-kate-manne>
56. Johnson A. G. *The Blackwell dictionary of sociology: A user's guide to sociological language*. 2000. URL: <https://www.wiley.com/en-us/The+Blackwell+Dictionary+of+Sociology%3A+A+User%27s+Guide+to+Sociological+Language%2C+2nd+Edition-p-9780631216810>
57. Lean In's Sheryl Sandberg Problem. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2018/12/07/technology/lean-in-sheryl-sandberg-problem.html>
58. Lorraine C. *Encyclopedia of Feminist Theories*. London: Routledge, 2000. 346 p.
59. Malewska-Peyre H.: *Marginalites et troubles de la socialization*. *Psychologie d'aujourd'hui*. 1993. 123 p.
60. Manne K. *Down Girl: The Logic of Misogyny*. Ithaca, New York: Oxford University Press, 2019. 340 p.
61. Nicolson L. *Interpreting Gender*. *Signs. Autumn*. 1994. Pp. 79–105.
62. *Random House Webster's Unabridged Dictionary* (N.Y.: Random House, 2d ed. 2001. 1000 p.
63. *The American Heritage Dictionary of the English Language* (Boston, Mass.: Houghton Mifflin, 1992 (ISBN 0-395-44895-6)) ("[h]atred of women"). URL: <https://www.ahdictionary.com/>

64. The New Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles (Oxford: Clarendon Press (Oxford Univ. Press), [4th] ed. 1993. "[h]atred of women"). URL: <https://www.oed.com/>
65. Tolman R. M. Psychological abuse of women. *Assessment of family violence: A clinical and legal sourcebook*. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1992. Pp. 291-310
66. Walker L. E. & Meloy J. R. Stalking and domestic violence. *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives*. San Diego, CA: Academic Press, 1998. Pp. 140-161.
67. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged (G. & C. Merriam, 1966) ("a hatred of women"). URL: <https://www.merriam-webster.com/about-us/ongoing-commitment>

ДОДАТКИ

Характеристика методики «Емоційна направленість»

Б.І. Додонова

Б.І. Додонов - радянський психолог, фахівець у галузі психології емоцій, творець концепції емоційної спрямованості особистості [10, с. 324].

Основний напрям робіт Б. І. Додонова - вивчення взаємозв'язку емоцій та особистості. Відповідно до його концепції, емоція має подвійну природу і виконує як оціночну функцію, а й є для людини особливої цінністю. Природною основою цієї цінності виступає властива людині органічна потреба у емоційному насиченні. На основі цієї потреби в ході соціалізації формується індивідуалізована потреба людини у переживаннях певного типу, що виступають для неї як самостійна цінність [10, с. 324]. Б.І. Додонов емпірично описав десять таких типів цінних емоцій відповідно до ситуацій, у яких вони виникають [12, с. 90-93].

Прагнення людини до емоцій певного типу характеризує її загальну емоційну спрямованість. За даними Б.І. Додонова, ця спрямованість співвідноситься з іншими складовими структури особистості, сприяє розвитку її життєвих та професійних уподобань, визначає характерний для неї тип спогадів та фантазій [11, с. 35].

Таким чином, опитувальник Б.І. Додонова дозволяє виявити тип емоційної спрямованості особистості.

Інструкція до тесту: «Анкета призначена для встановлення таких відмінностей, які не можна визначити в термінах «краще-гірше». Тому будь-яка відповідь характеризуватиме вас однаково добре, якщо ви відповісте серйозно та щиро. Вам потрібно постаратися точно виконати інструкцію. Виконайте у вказаному порядку такі завдання.

1. Уважно прочитайте наведений нижче перелік приємних переживань і запишіть номер того з них, який ви найбільше любите відчувати. Якщо

цілком впевнені у правильності своєї відповіді, вставте виписаний номер у кружечок.

2. Інші номери розташуйте праворуч по рядку в порядку переваги, яку ви віддасте одній емоції перед іншою.

3. Відокремте вертикальною рисою номери тих емоцій, яким ви віддасте перевагу іншим. Наприклад: 2, 8, 3, 5, 1, 6, 2, 4, 7, 10 (якщо не впевнені, що на перше місце поставили справді найбажаніше для вас переживання, укласти номер у кружечок не треба)» [Общая].

Перелік переживань:

1. Почуття надзвичайного, таємничого, незвіданого, що у незнайомій обстановці, території.

2. Радісне хвилювання, нетерпіння при придбанні нових речей, предметів колекціонування, задоволення від думки, що скоро їх стане ще більше.

3. Радісне збудження, підйом, захопленість, коли робота йде добре, коли бачиш, що досягаєш успішних результатів.

4. Задоволення, гордість, піднесення духу, коли можеш довести свою цінність як особистості чи переваги над суперниками, коли тобою щиро захоплюються.

5. Веселощі, безтурботність, гарне фізичне самопочуття, насолода смачною їжею, відпочинком, невимушеною обстановкою, безпекою та безтурботністю життя.

6. Почуття радості та задоволення, коли вдається зробити щось добре для дорогих тобі людей.

7. Гарячий інтерес, насолода при пізнанні нового, при знайомстві з різючими науковими фактами. Радість і глибоке задоволення під час розуміння суті явищ, підтвердження ваших здогадів і припущень.

8. Бойове збудження, відчуття ризику, захоплення ним, азарт, гострі відчуття, небезпека.

9. Радість, гарний настрій, симпатія, вдячність, коли спілкуєшся з людьми, яких поважаєш і любиш, коли бачиш дружбу та порозуміння, коли сам отримуєш допомогу та схвалення з боку інших людей.

10. Своєрідне солодке та гарне почуття, що виникає при сприйнятті природи чи музики, віршів та інших творів мистецтва [Общая].

Ключ до тесту.

Емоції та відповідні їм номери переживань у тестовому матеріалі представлені у таблиці:

Емоції переживань	Номери переживань
Альтруїстичні	6
Комунікативні	9
Глоричні	4
Практичні	3
Пугнічні	8
Романтичні	1
Акзитивні	2
Гедоністичні	5
Гностичні	7
Естетичні	10